

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

En nyskriven barnboks hemligheter

En bok blir till i samspel med 15 barn i åldrarna 6-9 år

Maria Olsson

LAU350

Handledare: Ann Boglind

Examinator: Maj Asplund Carlsson

Rapportnummer: VT06 1080-003

Abstract

Bakgrund

Som lärare för de yngre åldrarna anser jag det vara min plikt att veta så mycket som möjligt om barnlitteratur och det viktigaste uppdrag jag har är att på så många vis som möjligt stimulera barns läslust. Jag vill med denna undersökning få fram *ett* exempel på hur en bra bok för åldrarna 6-9 år kan se ut för att locka barn till läsning.

Syfte och frågeformulering

Syftet med detta examensarbete är att ta reda på vad som kan karaktärisera en bra barnbok samt att undersöka om det är möjligt att skriva en ny bok i samspel med 15 barn i åldrarna 6-9 år. Mina frågor är:

- Hur skriver man en bra barnbok i samspel med barn i åldrarna 6-9 år?
- Vad anser barn i åldrarna 6-9 år om min bok? Innehållet? Formen?
- Hur karaktäriserar tre författare, en förläggare samt chefen för svenska barnboksinstitutet en bra barnbok för dessa åldrar?

Metod

I undersökningen ingår intervjuer via mail med tre författare, en bokförläggare samt chefen för Svenska barnboksinstitutet om vad som karaktäriserar en bra barnbok. Vidare har 15 barn i åldrarna 6-9 år deltagit i kvalitativa samtalsintervjuer baserade på en nyskriven barnbok. Boken lästes högt för barnen och därefter fick de berätta vad de tyckte om den. Utifrån barnens svar om dels innehållet, dels formen på boken, har boken bearbetats och skrivits om varvid barnen återigen fått ta del av den och uttrycka sina åsikter om huruvida den blivit bättre eller sämre sedan sist.

Resultat

Enligt undersökningen karaktäriseras en bra barnbok som en bok med ett enkelt men inte för barnligt språk. En bra bok kan handla om vad som helst och om allt som hör livet till och det är en fördel om läsaren på något vis kan känna igen sig. Bilderna i en bok skall helst vara i färg och passa till texten. En bra bok får gärna vara spännande och mystisk och handla om barn och/eller djur. Undersökningen resulterade i kapitelboken *Frans-Michaels hemlighet* som handlar om hur Frans-Michael, 9 år, får en väldigt speciell bok av Herr Muffelbuffeltuff: en underlig grävling med portfölj och slips. Boken kan klassas inom genren fantasy och är till för barn i åldrarna 6-9 år.

Nyckelord

Barnbok, författare, samspel, fantasy och läslust.

Förord

Härmed vill jag rikta ett stort och hjärtligt tack till alla som bidragit till att min undersökning kunnat genomföras:

Tack därför till Ann Boglind på institutionen för litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet, som varit mig oerhört behjälplig som handledare: lånat ut böcker, givit konstruktiv kritik och stöttat mig på alla sätt och vis.

Tack också till författarna Dan Höjer, Torgny Karnstedt och Martin Widmark, som tagit av sin dyrbara tid för att svara på mina bitvis ”svåra” frågor.

Vidare vill jag tacka Jan Hansson, chef för Svenska barnboksinstitutet och Pernilla Glaser, förläggare på Bonnier Carlsen AB, som båda två ställt upp och svarat på mina frågor.

Jag vill också tacka de lärare som varit mig behjälpliga och ”lånat ut” sina elever när jag behövt dem.

Ett stort tack till illustratörerna Lisbeth Dehlin Antonsson och Cecilia Antonsson som ställt upp och skapat de fantasiska bilderna till boken.

Tack till Örjan Lindén på Märklan Tryckeriservice i Uddevalla för hjälpen med att trycka upp några exemplar av *Frans-Michaels hemlighet*, version 2.

Eftersom jag skrivit detta examensarbete ensam vill jag också tacka min man Andreas och min goda vän Anna för hjälpen med korrekturläsning och respons.

Sist men inte minst ett stort tack till de 15 barn vilkas medverkan gjort denna undersökning möjlig och som med sina underbara formuleringar och funderingar gjort *Frans-Michaels hemlighet* till något helt annat än jag från början hade kunnat ana.

Maria Olsson

Uddevalla

2006-05-26

Abstract

Förord

Innehåll

1 Inledning och syfte

- 1.1 Bakgrund 6
- 1.2 Syfte och frågeformulering 7

2 Litteraturgenomgång

- 2.1 Kort historik om barnlitteratur 8
- 2.2 Varför skall barn läsa litteratur? 8
- 2.3 Vad är typiskt för en bra barnbok? 11
  - 2.3.1 Hur skall en barnbok byggas upp? 13
  - 2.3.2 Vilka böcker var mest populära 2005? 13
  - 2.3.3 Vilka barn- och ungdomsböcker var mest sålda vid tidpunkten för detta examensarbets tillkomst? 14
- 2.4 Hur skriver man en bra text? 14
  - 2.4.1 Den intressanta textens beståndsdelar 14
  - 2.4.2 Formen för en bra text 15
- 2.5 Skrivprocessen 15
- 2.6 Barnboksgenrer 16
- 2.7 PIRLS och PISA 16

3 Metod

- 3.1 Varför kvalitativ och inte kvantitativ? 18
- 3.2 Hur genomförs en kvalitativ undersökning? 18
- 3.3 Urval 18
- 3.4 Undersökningens genomförande 19
- 3.5 Sammanställning av mitt empiriska material 20
- 3.6 Validitet och reliabilitet 20
- 3.7 Etik 21

4 Resultat av undersökningen

- 4.1 Version 1 av *Frans-Michaels hemlighet* 22
- 4.2 Samtalsintervjuer med barn om *Frans-Michaels hemlighet* version 1 22
  - 4.2.1 Innehållet 22
    - 4.2.1.1 Grävlingen 23
    - 4.2.1.2 Busken 24
    - 4.2.1.3 Hemligheten 24
    - 4.2.1.4 Boken som Frans-Michael fick 25
    - 4.2.1.5 Dröm eller verklighet 25
    - 4.2.1.6 Vad skall hända mer i boken? 26
  - 4.2.2 Bokens form 27
    - 4.2.2.1 Bokens omfång 27
    - 4.2.2.2 Genre – vilka intertextuella kopplingar gjorde barnen till andra böcker/filmer? 28

4.2.2.3 Bilder/Utseendet på boken	28
4.2.2.4 Svåra ord	29
4.3 Analys	30
4.3.1 Innehållet	30
4.3.2 Formen	30
4.4 Intervjuer med tre författare, en förläggare och chefen för SBI	30
4.4.1 Hur karaktäriseras en bra barnbok?	31
4.4.2 Hur bedömer ett bokförlag vilka böcker som är bra?	31
4.4.3 Råd till en blivande lärare i svenska samt till en blivande författare	32
4.5 Analys av författarnas, förläggarens och SBI-chefens svar	32
4.5.1 Innehållet	32
4.5.2 Formen	33
4.6 Bearbetning av Frans-Michaels hemlighet, version 1	33
4.6.1 Innehållet	33
4.6.2 Formen	33
4.7 Samtalsintervjuer med barn om <i>Frans-Michaels hemlighet</i> , version 2	34
4.7.1 Innehållet	34
4.7.2 Formen	34
4.8 Sammanställning av undersökningens resultat	35
4.8.1 Vad karaktäriserar en bra barnbok?	35
4.8.2 Hur skriver man en bra barnbok i samspel med barn i åldrarna 6-9 år?	35
4.8.3 Hur blev resultatet av <i>Frans-Michaels hemlighet</i> ?	36

5 Diskussion

5.1 Utvärdering	37
5.2 Hur blev resultatet?	38
5.2.1 Varför skall barn läsa litteratur?	38
5.2.2 Vad är typiskt för en bra barnbok?	40
5.2.3 Hur skriver man en bra text?	40
5.2.4 Hur blev resultatet av <i>Frans-Michaels hemlighet</i> ?	41
5.3 Förslag till fortsatt forskning	42

Litteraturförteckning

Bilaga 1 – Frågor till barnen vid tillfälle 1	46
Bilaga 2 – Frågor till författare	47
Bilaga 3 – Frågor till Jan Hansson, chef för SBI	48
Bilaga 4 – Frågor till bokförlaget	49
Bilaga 5 – Frågor till barnen vid tillfälle 2	50
Bilaga 6 – <i>Frans-Michaels Hemlighet</i> , version 1	51
Bilaga 7 – <i>Frans-Michaels hemlighet</i> , version 2	56
Bilaga 8 – 17 skäl för läsning, Barnboksinstitutets sammanställning	57
Bilaga 9 – 10-i-topp April 2006, Uddevalla Stadsbibliotek	58
Bilaga 10 – Bokjuryn 2005 – de mest populära böckerna utgivna 2005	59
Bilaga 11 – De mest sålda böckerna enligt Svensk bokhandel 2006	60

1 Inledning och syfte

1.1 Bakgrund

Böcker ska blänka som solar
och gnistra som tomtebloss
Medan vi läser böckerna
Läser böckerna oss

Kan böcker läsa människor?
Det kan de förstås!
Hur skulle de annars veta
allting om oss?

Lennart Hellsing

Världen är full av böcker. Böcker för vuxna. Böcker för ungdomar. Böcker för barn. Under rekordåret 2005 utkom, enligt Svenska barnboksinstitutet, 478 nya svenska barn- och ungdomsböcker samt 626 nya översatta barn- och ungdomsböcker. Om man därtill adderar antalet återutgivna böcker (böcker som ges ut i nya upplagor) blir den totala summan av utgivna barn- och ungdomsböcker under 2005 1 493 stycken. (www.sbi.kb.se/stat05)

Utbudet är alltså oerhört stort och barn och ungdomar i Sverige borde därför ha alla möjligheter att finna någon bok eller genre som passar dem. Men trots det stora utbudet konstaterades det i den senaste PISA-undersökningen (se litteraturgenomgången kapitel 2.7) att 34 % av våra svenska 15-åringar inte uppnår en acceptabel läsförståelsenivå. Mer än var tredje 15-åring har alltså vissa svårigheter med att förstå vad de läser.

Om man däremot tar del av den senaste PIRLS-undersökningen (se kapitel 2.7), som mäter läsförståelse hos elever i årskurs 4, ligger Sverige i topp av 35 deltagande länder. Det förefaller alltså som om våra svenska elever tappar någonting på vägen mellan årskurs 4 och årskurs 9.

Det finns troligtvis mängder av orsaker till att barn och ungdomar väljer andra aktiviteter framför att läsa när de kommer upp i tonåren, och dem skall jag inte gå in på här, men jag skulle ändå vilja undersöka om jag på något sätt kan bidra till att trenden åtminstone inte fortsätter nedåt. Det finns metoder som jag som lärare i svenska för de yngre åldrarna i skolan kan använda mig av för att stimulera barns och ungdomars läslust och som gör att deras lust inte tar slut.

Jag tänker i det här arbetet koncentrera mig på en av dessa metoder, nämligen att försöka vara en god förebild, och undersöka om jag med en nyskriven barnbok skulle kunna uppmuntra barn till fortsatt läsning. Vad jag främst vill ta reda på är hur en sådan bok bör se ut för att passa åldrarna 6-9 år.

Som blivande lärare i svenska för de yngre åldrarna är det min plikt att veta så mycket som möjligt om barnlitteratur och om barns läsning, för att på alla sätt och vis kunna initiera mina elever i läslust och plocka fram deras läsglädje. Om jag som lärare besitter goda kunskaper om barnböcker och om hur de är uppbyggda för att locka till läsning, så tror jag mig kunna vara just en god förebild. Vi vet ju alla att barn hellre gör som vi vuxna gör än som vi säger, och jag tror inte att man kan tala om för barn att de skall läsa. Man måste istället på ett smidigt sätt "lura dem" in i böckernas fantastiska värld.

För att kunna börja skriva min bok är jag tvungen att, med tanke på det stora utbudet av böcker jag visat på ovan, ställa mig följande relevanta fråga: Behövs det verkligen ytterligare en barnbok? Mitt svar på den frågan är förstås "ja", eftersom jag annars får svårt att motivera min undersökning. Som belegg för mitt svar vill jag påstå att det alltid kommer att behövas nya böcker, eftersom vår omvärld hela tiden förändras. Vi behöver både den gamla och den nya litteraturen för att kunna utvecklas som människor och som tänkare.

Varför barn skall läsa litteratur har för mig alltid varit en självklarhet; det finns inget så berikande för både själ och språk som att sätta sig in i andra människors tankar och formuleringar. Bara tanken på att jag år 2006 kan, genom att öppna en bok, förflytta mig hundra år tillbaka i tiden och ta del av August Strindbergs eller Hjalmar Söderbergs författarskap, för att därmed upptäcka att jag känner igen mig i det de skrivit, är fascinerande och samtidigt omvälvande. Detsamma gäller när jag tar upp en nyskriven bok och märker att någon har fångat precis det jag själv gått och funderat på, eller när jag läser om något som aldrig ens tidigare har slagit mig och får nya insikter.

Genom att göra intervjuer med barn i avsedd ålder, med författare till barnböcker, med chefen för Svenska Barnboksinstitutet och med en förläggare på ett bokförlag hoppas jag i detta examensarbete kunna beskriva processen med hur en bra barnbok, med passande innehåll för 6-9-åringar, blir till. Som en bonus hoppas jag på att min bok, sedan den blivit färdig, kan komma att läsas av något barn som medvetet eller omedvetet förstår vad jag vill uppnå med den: nämligen att det är otroligt roligt, givande, stimulerande och spännande att läsa böcker!

1.2 Syfte och frågeformulering

Jag vill undersöka hur man skriver en barnbok för åldrarna 6-9 år, som till sin form och till sitt innehåll är uppbyggd enligt vad som karaktäriserar en bra barnbok och som barn uttrycker sin uppskattning för. Jag vill i detta examensarbete dokumentera processen med framställningen av barnboken från idé till färdig produkt. Boken skall formas med hjälp av kvalitativa samtalsintervjuer med barn i åldrarna 6-9 år. Mina frågor är således:

- Hur skriver man en bra barnbok i samspel med barn i åldrarna 6-9 år?
- Vad anser barn i åldrarna 6-9 år om min bok? Innehållet? Formen?
- Hur karaktäriserar tre författare, en förläggare samt chefen för svenska barnboksinstitutet en bra barnbok för dessa åldrar?

Med begreppet ”en bra barnbok” menar jag en bok som barn uttrycker sin uppskattning för, men också en bok som har en form som är karaktäristisk för populära barnböcker och som påminner om de böcker som enligt statistiken är mest sålda och lästa under det senaste året (se kapitel 2.3.2 och 2.3.3). Hur ”en bra barnbok” kan se ut är naturligtvis inte något som går att generalisera, men i det här arbetet vill jag, med mina metoder, få fram *ett* bra exempel. Min bok kan endast jämföras med andra böcker i just den genre jag väljer att skriva. Resultatet av undersökningen kommer endast att visa vad just de 15 barn som deltagit i undersökningen anser om just denna bok.

2 Litteraturgenomgång

2.1 Kort historik om barnlitteratur

Ellen Key förutspådde att 1900-talet skulle bli "barnets århundrade". Och med facit i hand kan vi nu blicka tillbaka på det förra århundradet och konstatera att mycket har hänt inom barnlitteraturens värld (Kåreland, 1994, 2001).

1842 var året då det blev allmän skolplikt för alla barn i Sverige, oavsett kön och klasstillhörighet. Detta bidrog till att läskunnigheten i Sverige ökade markant samtidigt som fler och fler barnböcker gavs ut. Det var dock vid den här tiden till allra största delen överklassens barn som hade tillgång till böcker. Inte förrän en bit in på 1900-talet, då biblioteken blivit alltmer vanliga, kunde alla ta del av den litteratur som stod till buds. Efter andra världskriget fick barnboken i Sverige ett visst erkännande i samband med att Sveriges Ungdomsförfattareförening bildades 1948. Författare som Astrid Lindgren, Lennart Hellsing och Tove Jansson utkom alla med böcker som på något vis ville förändra attityden till barn och barns läsning. Det dröjde dock ännu tiotals år innan barnboken blev helt accepterad, men utan förebilder som Hellsing, Lindgren och Jansson hade processen troligen tagit ännu längre tid (Kåreland, 1994, 2001).

Efter den moderna barnbokens genombrott vid andra världskrigets slut har det, som sagt, hänt mycket med svensk barnlitteratur. Vi har nu barnlitteratur i flera olika genrer såsom bilderböcker, pekböcker, faktaböcker, rim- och ramsböcker samt fantasy- och äventyrsböcker för att nämna några (Kåreland, 1994, 2001).

2.2 Varför skall barn läsa litteratur?

Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje[...] Skönlitteratur ger kunskaper om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika länder. Litteraturen ger också perspektiv på det nära och vardagliga (Skolverket, 2000 s. 99).

I grundskolans kursplaner för svenska och svenska som andraspråk framgår tydligt att läsning av skönlitteratur skall och bör ingå i undervisningen. Eleven skall vid slutet av årskurs fem kunna både läsa och förstå samt reflektera över innehållet i såväl faktaböcker som skönlitterära verk. Det förväntas också att eleven skall kunna producera egna texter samt klara av att hantera de vanligaste skriftspråksreglerna. Genom att läsa skönlitteratur, se film och gå på teater kan elevens kunskaper inom såväl språkliga som empatiska områden vidgas på ett stimulerande sätt (Skolverket, 2000).

Det är viktigt att använda sig av skönlitteraturen för att få eleverna att ta del av såväl vårt svenska som utländska kulturarv:

Skolans uppgift är att med utgångspunkt i elevernas egna kulturella skapande och med anknytning till deras läs-, film- och teatererfarenheter låta olika upplevelser, åsikter och värderingar mötas. (Skolverket, 2000 s. 96)

Det är, enligt kursplanen, skolans uppgift att bland annat sträva efter att eleverna utvecklar sin lust att lära just genom att läsa litteratur. Därigenom utvecklas också elevens fantasi och elevens eget intresse för läsning (Skolverket, 2000).

I boken *Läsglädje i skolan* har Helen Amborn och Jan Hansson (2002) sammanställt fem skäl till varför barn skall läsa skönlitterära böcker.

Läsningens betydelse för språkutvecklingen går inte att överskatta. Barn ska läsa innan de kan läsa. Hälften av en människas ordförråd skapas före sju års ålder, menar språkforskare runt om i världen. För språkutvecklingens skull bör barn alltså läsa innan de kan läsa. (Amborn & Hansson, 2002 s. 20)

Enligt citatet ovan är ett av skälen till läsning barns språkliga utveckling. Amborn och Hansson vill tydligt peka på hur viktigt det är att såväl föräldrar som pedagoger i förskolan är medvetna om högläsningens betydelse för barns språkutveckling. Som nämns i citatet utvecklar en människa sitt ordförråd till hälften redan innan hon ens kan läsa själv. Det försprång i sin språkliga utveckling som barn med medvetna föräldrar och pedagoger får kan knappast tas igen senare i livet (Amborn & Hansson 2002).

Ett annat skäl till läsning menar Amborn och Hansson är att det bidrar till barns kognitiva utveckling. Genom skönlitteratur kan läsaren finna tröst i olika livskriser, och få hjälp att bearbeta sina egna problem, eller bara få ett tillfälle att glömma dem för en stund. En van läsare kan lita till sin egen förmåga att förstå en text, samt veta att en lösning på textens problem ofta kommer. Ett barn som läser många böcker lär sig förstå att man kan se saker på olika sätt, och att det som är sunt förnuft för en person kanske inte alls stämmer överens med någon annans syn på saken (Amborn & Hansson 2002).

Cai Svensson tar i forskningsrapporten *Att ge mening åt skönlitteratur – Om barns och ungas utveckling till läsare* (1988) upp vikten av att läsning bör utövas både enskilt och tillsammans med andra, eftersom det är just i samspel med andra som barnet kan utvecklas intellektuellt och socialt. Skolan borde vara en ”intellektuellt utmanande värld, dvs en miljö som väcker och besvarar för eleverna djupgående och trängande frågor” (s 35). Genom att använda sig av litteratursamtal i undervisningen kan skolan bidra till att utveckla elevens språk, tänkande och litteraturförståelse. Svensson vill även påstå att elevens personlighetsutveckling gynnas av litteraturundervisning (Svensson 1988).

Att kunna se inre bilder och föreställa sig händelseförlopp i en bok kan hjälpa läsaren att förklara sitt eget liv. Det är då viktigt att bokens innehåll inte är för övertydligt, utan att läsaren själv får bidra med sina egna bilder och på så vis kan sätta in sig själv i sammanhanget så mycket eller lite som han eller hon själv vill (Amborn & Hansson 2002).

Ett annat skäl till läsning är att läsarens empatiska förmåga utvecklas:

För det okända är vi rädda och för det som känns långt ifrån oss har vi svårt att hysa medkänsla.

Det är ju en veritabel truism man yttrar när man påstår att litteraturen gör oss mindre rädda och gör det avlägsna mindre avlägset. Skönlitteratur tolkar vad det vill säga att vara människa under olika premisser och villkor (Amborn & Hansson, 2002, s. 24).

Barnet som läser får en större begreppsbildning samt större hjälp att beskriva sina tankar. Genom läsning utvecklar barnet alltså sin empatiska förmåga, vilket gör det möjligt för densamme att sätta sig in i andra människors känslor. Att läsa utmanar således barnets intellekt (Amborn & Hansson 2002).

Cai Svensson tar vidare i sin rapport upp ämnet varför barn bör utvecklas till goda läsare av litteratur. Han visar på det faktum att ju tidigare barn lär sig umgås med litteratur, desto lättare har de att senare kunna tolka den. Enligt rapporten är det viktigt att både föräldrar och lärare aktivt uppmuntrar barnen att ställa frågor under tiden de läser. Ju tidigare barnen får goda vuxna förebilder desto bättre:

Upplevelser av betydelsefulla andras allvarliga och glädjefyllda intresse för tex litterära verk är förmodligen väsentliga för grundandet av den känslomässiga delen av barnets kulturella beredskap (Svensson, 1988 s. 22).

I rapporten framgår det tydligt att syftet med barns litteraturläsning är att låta dem inse att frågor som växer under tiden man läser angår dem. Att de bättre kan förstå sin egen värld genom att läsa om andras (Svensson, 1988).

Det fjärde skälet för läsning i Amborn och Hanssons bok är att läsaren får ”en mer dynamisk kunskap” (s 26). Med detta menas att kunskaper i såväl historia som geografi och naturvetenskap blir bredare när de sätts in i ett sammanhang. I en skönlitterär bok blir kunskaperna lättare att ta till sig, menar författarna, eftersom de sätter in fakta i mänskliga sammanhang, vilket ofta inte är fallet i en ren faktabok (Amborn & Hansson 2002).

Det femte skälet till läsning i *Läsglädje i skolan* (2002) är helt enkelt att det är väldigt roligt att läsa.

Lev S Vygotskij (1930, 1995) menar att ett barn måste samla på sig en mängd olika erfarenheter för att på riktigt kunna bli en litterärt skapande människa. Han menar att barnets två olika språk, det muntliga och det skriftliga språket, är på två helt olika nivåer ända tills barnet uppnått en mycket hög nivå av språkbehärskning samt en mycket stor samlad erfarenhet. Det går inte, menar Vygotskij, att som barn ha en lika hög nivå på sitt skriftspråk som på sitt muntliga språk. Vidare tar Vygotskij upp vad den ryske filosofen Blonskij (1884-1941) hävdade, nämligen att barn inte kan skriva om ämnen som är för dem helt ogenomtänkta eller som de aldrig ens reflekterat över. Tvärtom, måste man vänja barnet vid att skriva om ämnen som det känner väl till, och som han eller hon har haft tid att tänka igenom ordentligt:

Hjärnan är inte bara ett organ som bevarar och reproducerar våra tidigare erfarenheter, den är också ett organ som kombinerar, som kreativt bearbetar och skapar nya situationer och ett nytt beteende av element ur dessa tidigare erfarenheter (Vygotskij, 1930, 1995 s. 13).

Citatet ovan visar på hur Vygotskij förklarar människans förmåga att använda sig av sina erfarenheter för att utveckla nya idéer och bli en kreativ tänkare. Han menar att fantasin är grunden för varje kreativ människas möjligheter (Vygotskij, 1930, 1995).

Keene och Zimmermann beskriver i sin bok *Tänkens mosaik* (1997, 2003) hur man kan arbeta med elevers läsförståelse med hjälp av skönlitteratur. Boken syftar till att ge lärare en insikt i hur man tillämpar den forskning som finns kring läsning i sin undervisning. I boken tar man upp olika strategier för att utveckla elevens tankeverksamhet och därmed utvecklas elevens läsförståelse.

En metod som, enligt Keene och Zimmermann, är användbar är att ställa frågor och försöka gå in på djupet i vad en bok handlar om. Författarna menar att elever som tillsammans med andra elever och vuxna får diskutera innehållet i en bok har stora möjligheter att komma långt i sin textförståelse. Det är alltså viktigt att stanna upp i sin läsning ibland och tänka efter: Vad är det jag läser om? Hur kan jag förstå vad som sägs? Hur kopplar jag det jag läst till mina egna erfarenheter? (Keene & Zimmermann, 1997, 2003).

Keene och Zimmermann menar att en elev behöver hjälp på traven för att kunna bli en tänkande och reflekterande läsare. Det gäller som lärare att försöka leda eleverna in i en tankeprocess med varje bok de läser. Det tar tid att öva upp sin förmåga att ifrågasätta och reflektera över vad man läst, och om eleverna får samtala i grupp kan de lära sig utav varandra hur man kan tänka. Processen med att lära sig ifrågasätta och reflektera över vad man läst kan komma igång genom att eleverna får följande frågor:

A Vilka frågor funderade du över innan du började läsa berättelsen... ?

B Vilka frågor funderade du över medan du läste berättelsen... ?

C Vilka frågor har du nu om boken?

D Begriper du boken bättre när du ställer sådana här frågor? På vilket sätt är du hjälpt av frågorna? (Keene & Zimmermann, 1997, 2003 s. 132).

I början hjälper läraren eleven att ställa frågorna men efter ett tag kan eleven själv komma fram till vad som är underligt med en text och till slut blir det hela en rutin för eleven. Ju mer en elev läser desto mer erfaren blir han när det gäller att ställa frågor och samtidigt skapa sig inre bilder för vad de läser (Keene & Zimmermann, 1997, 2003).

För att en läsare skall kunna förstå vad en text handlar om krävs att densamme följer ett visst schema under läsningen: Först och främst måste läsaren kunna behärska de grundläggande fonetiska kunskaperna, det vill säga hur bokstäver ser ut, hur de låter och hur de kan kombineras. Därefter måste läsaren veta vad orden han läser betyder samt om texten han läser har struktur och är korrekt skriven. Vidare krävs av läsaren, ju mer han börjar förstå vad han läser, att han även kan urskilja den idiomatiska innebörden av vissa ord eller längre texter. Därefter måste läsaren knyta an till eventuella tidigare erfarenheter av vad han läst för att kunna gå vidare och ta in ny information. Det är också väsentligt att en läsare kan avgöra om en text är viktig för just honom, om han verkligen behöver förstå det han läser eller om informationen är onödig kunskap för honom (Keene & Zimmermann, 1997, 2003).

I boken *Det gränslösa språkrummet* (1998,2002) har Rigmor Lindö sammanställt några olika metoder för att arbeta med barns läs- och skrivutveckling ur ett helhetsperspektiv. Hon stödjer synen på att ett barn lär sig läsa och skriva lättare om det görs i meningsfulla sammanhang än om de bara skall lära sig ren fonetisk avkodning. Här kommer användandet av skönlitteratur som en naturlig del in i undervisningen. I sin bok berättar hon bland annat om hur olika lärare arbetar enligt det socialinteraktionistiska sättet att se på läs- och skrivutveckling, det vill säga att de arbetar just utifrån helhetsperspektivet och utgår ifrån texter med inspirerande innehåll för att barnen skall finna sin egen läslust (Lindö, 1998, 2002).

2.3 Vad är typiskt för en bra barnbok?

En barnbok skall handla om barn eller om någon figur som barn kan identifiera sig med, vara lättläst, inte för tjock och helst ha många bilder[...] Gränsdragningen mellan barn- och vuxenbok är emellertid inte självklar[...] Det är önskvärt att skiljelinjen mellan barn- och vuxenlitteraturen inte dras för skarpt. Barnboken är en del av hela vår litteratur. Mellan barn- och vuxenbok finns ett ömsesidigt samspel (Kåreland, 1994, 2001 s. 25).

Enligt citatet ovan är det viktigt att barnet, när det läser, kan känna igen sig och identifiera sig med någon i boken. Detta var dock ifrån början, då barnböcker började ges ut någon gång på 1700-talet, inte det viktigaste syftet med böckerna. Böcker skulle vara uppfostrande och pedagogiska och bidra till att forma barnen till bra samhällsmedborgare. Går man ännu längre tillbaka i tiden så var syftet med barnböckerna främst att skapa goda kristna, men i och med upplysningen blev ”det sunda förnuftet” en mer betydelsefull paroll (Kåreland, 1994, 2001).

Exempel på vilka böcker barn väljer att läsa har tagits fram i en läsvanestudie gjord av Kristian Wåhlin och Maj Asplund Carlsson (1994). Studien finns sammanställd i *Barnens tre bibliotek – läsning av fiktionböcker i slukaråldern* (1994) och här redogörs vilka böcker som barn i 9-12-årsåldern läser. Här framgår också hur barnen får tag i böcker och vilka som är deras favoritböcker. Tydligt är att det är svårt att generalisera vad barn har för favoritböcker. Varje barn har enligt undersökningen en helt unik profil vad gäller läsintresset och man kan inte alltid säga att de böcker som ligger i topp på olika listor tillika är barnens favoriter (Wåhlin/Asplund Carlsson, 1994).

Några författare som nämnts vara populära är Ole Lund Kirkegaard, Enid Blyton, Carolyn Keene och Astrid Lindgren. Bland de 214 barn som svarat på vilken som är deras favoritbok har det angivits 166 olika titlar (s 199), och 132 barn är ensamma om sitt svar. Detta tyder

på att det är otroligt svårt att se några tydliga exempel på vilka böcker som barn tycker bäst om. Men i topp på studiens lista ligger *Gummi-Tarzan* av Kirkegaard och *Mio, min Mio* av Lindgren. Det är också vanligt att barn tycker om att läsa serier såsom Fem-böckerna av Blyton och Kitty-böckerna av Keene. Av de böcker som nämnts ovan kan man kanske dra slutsatsen att många barn tycker om att läsa om utsatta barn (*Mio, min Mio*) och om barn som löser mysterier (Kitty- och Femböckerna). Således kan man av studien anta att en typisk barnbok bör innehålla någon av dessa ingredienser för att barn skall tycka om den (Wåhlin/Asplund Carlsson, 1994).

Nikolajeva (1998, 2004) vill att man, innan man bedömer om en barnbok är bra eller inte, skall fundera över vem eller vilka boken i så fall är bra för. Hon menar att en bok som anses bra inte nödvändigtvis behöver tyckas om av alla barn oavsett ålder, kön eller ursprung. Barn är förstås olika och behöver således olika litteratur i olika skeenden av livet (Nikolajeva, 1998, 2004).

Vad som är typiskt för en bra barnbok anser Nikolajeva kan ses ifrån fyra olika håll:

1. Traditionella pedagogiska metoder [...] Slogan: "De barnböcker som kan användas som uppfostringsredskap är bra".
  2. Läopsykologiska metoder [...] Slogan: "Alla böcker som barn tycker om är bra".
  3. Rent litterära metoder [...] Slogan: "En bra barnbok är också bra för vuxna".
  4. Estetiska metoder [...] Slogan: "En bra barnbok har sina särpräglade egenskaper".
- (Nikolajeva, 1998, 2004 s. 25)

De fyra metoderna ovan visar åtminstone en liten bild av sanningen, menar Nikolajeva, men oftast är begreppet mer komplicerat än så. Hon tar i sin bok vidare upp några olika forskares syn på barnlitteratur och som exempel kan här ges att den israeliska forskaren Zohar Shavit anser att barnlitteratur endast är en del av populärlitteratur, precis som kvinno- och minoritetslitteratur. Shavit anser att endast ca tio procent av barnlitteraturen är värd att bry sig om, och den kanadensiske forskaren Perry Nodleman menar att barnlitteratur inte på något vis går att jämföra med vuxenlitteratur. Nodleman hävdar att barnlitteratur bygger på upprepning medan vuxenlitteratur bygger på förnyelse. Det är alltså, enligt Nodleman, inte någon idé att bekymra sig över att barnlitteraturen har lägre status än vuxenlitteraturen, eftersom de två är underordnade olika regler. Engelsmannen Peter Hunt är av den åsikten att vi vuxna aldrig kan bedöma om en barnbok är bra, eftersom vi inte läser på barns vis. Nikolajeva beklagar att dessa ovan nämnda forskare ofta tenderar att klumpa ihop barnlitteratur som en enda genre, när det förefaller uppenbart att barnlitteratur har en enorm variationsrikedom genremässigt (Nikolajeva, 1998, 2004).

Nikolajeva menar vidare att den allmänna litteraturvetenskapen oftast behandlar barnlitteraturen som "andrasortens litteratur" (s. 13). Med detta menar hon att barnlitteratur tillsammans med till exempel arbetar- eller invandrarlitteratur ofta klassas som litteratur med låg status och utan någon större variationsrikedom. Hon menar att det är synd att litteraturvetenskapen ännu inte riktigt gett barnlitteraturen den plats den förtjänar, med sin otroliga genrerikedom och variation (Nikolajeva, 1998, 2004).

Vad som kan klassas som barnlitteratur är svårt anser Nikolajeva eftersom flera böcker som från början skrevs för vuxna, som t ex *Robinson Crusoe* (Defoe) och *Gullivers resor* (Swift), har lästs av en ansevärd mängd barn (dock oftast i de kortare och kraftigt omarbetade versionerna). Det är också svårt att avgöra om barnlitteratur är detsamma som litteratur med barn i huvudrollen, eftersom flera böcker för vuxna också har detta (Nikolajeva, 1998, 2004).

Vad gäller barnlitteraturens berättartekniska grepp kan de i viss mån skilja sig ifrån vuxenlitteratur om man tittar på antalet böcker i de respektive kategorierna som har djur i huvudrollen. I denna genre är förstås barnlitteraturen i överläge, menar Nikolajeva, men eftersom djuren i böckerna ofta har mänskliga drag, kan barnet som läser boken ändå identifiera sig själv eller någon i sin omgivning med huvudrollerna i boken.

Visst är det så att barnlitteratur har sina egna särpräglade egenskaper och man kan i många fall skilja den ifrån vuxenlitteraturen. Bland annat genom att beakta det dubbla respektive det samtidiga tilltalet som är vanligt förekommande i barnlitteratur. Med det dubbla tilltalet menas att både den vuxne och barnet tilltalas men på olika nivåer i en barnbok. Den vuxne kan alltså förstå något i boken som barnet inte uppfattar. Det samtidiga tilltalet innebär att både barnet och den vuxne tilltalas och förstår samma sak. Det är också, som tidigare nämnts, vanligare att djur har huvudrollen i en barnbok än i en vuxenbok för att nämna någon skillnad (Nikolajeva, 1998, 2004).

2.3.1 Hur skall en barnbok byggas upp?

En barnbok byggs vanligtvis upp kring det klassiska mönstret ”hem – uppbrott hemifrån – äventyr – hemkomst” (Nikolajeva, 1998, s. 37). Att hjälten, d v s barnet, övervinner någon slags ondska eller rädsla och beger sig ut på en resa till främmande, verkliga eller magiska, länder är mycket vanligt, för att inte säga grundläggande för de allra flesta barnböcker.

Handlingen i en traditionell barnbok byggs upp från exposition till peripeti som leder till kulmen och slutligen till bokens upplösning. I expositionen byggs historien upp med karaktärs- och miljöbeskrivningar. Därefter stiger spänningen i handlingen sakta uppåt tills peripetin, d v s förvecklingen gör att kulmen blir nådd. Därefter faller handlingen tillbaka till den ursprungliga ordningen och allt blir som vanligt igen. I kapitelböcker kan man använda sig av ”cliffhangers”: spännande slut på varje kapitel som gör att läsaren inte vill sluta läsa (Nikolajeva, 1998).

En av de mest typiska huvudpersonerna i en barnbok är ett barn som på något sätt är utsatt: föräldrarna är döda eller bara frånvarande, och ofta får man inte veta varför. Föräldrarnas frånvaro är också själva förutsättningen för att huvudpersonen skall råka ut för olika äventyr och för att handlingen skall bli möjlig. I böcker för barn är det också vanligt förekommande med djur som kan tala och som betar sig mer eller mindre som människor (Nikolajeva, 1998).

Barnböcker berättas oftast i tredje person, det vill säga att någon berättar om huvudpersonen och om vad han eller hon upplever. Jag-berättaren är mindre vanlig i barnböcker eftersom man menar att barnets (berättarens) erfarenhetsvärld är för liten för att kunna användas på en hög språklig nivå. Däremot händer det att författare ändå använder barnet som berättare men förvandlar barnets tankar till ett vuxet talspråk som fördenskill inte gör barnet (jag-berättaren) osannolikt (Nikolajeva, 1998).

2.3.2 Vilka böcker var mest populära för åldrarna 6-9 år 2005?

På www.barnensbibliotek.se (se bilaga 10) kan man ta del av vilka böcker som röstats fram av bokjuryn som 2005 års bästa. Överst på listan för åldrarna 7-9 ligger Martin Widmark med boken *Tidningsmysteriet*. Densamme innehar också andraplatsen med *Trollkarlarna från Wittenberg*. Den första boken handlar om detektiverna Lasse och Maja, som försöker avslöja en bedragare som tycks arbeta på den lokala tidningen. Den andra boken handlar om monsteragenten Nelly Rapp, som får besök av två märkliga dammsugarförsäljare. Böckerna klassas som deckare respektive äventyr.

På tredje och fjärde plats ligger *Fräs och snöstormen* av Isabelle Halvarsson samt *Vem stal kungens medaljong* av Peter Gissy. Femteplatsen innehas av Tony di Terlizzi och Holly Black med *Spiderwick 4 – Järnträdet*, som är en fantasybok. Bland de böcker som var populärast för åldrarna 0-6 år finner man på första plats *Pelle i djungeln* av Jan Lööf och på andra plats *När Åkes mamma glömde bort* av Pija Lindenbaum.

Bokjuryn består av barn och ungdomar mellan 0 och 19 år som frivilligt röstar på de fem böcker de tycker varit bäst under föregående utgivningsår. Bokjuryn är ingen statistisk undersökning, utan baseras på frivilligt deltagande. Läs mer om bokjuryn på Barnens biblioteks hemsida (www.barnensbibliotek.se/bokjuryn).

Bilaga 9 visar Uddevalla stadsbiblioteks tio-i-topp för April 2006, där Widmark också ligger bra till bland de mest utlånade böckerna (www.bibliotekskatalogen.uddevalla.se).

2.3.3 Vilka barn- och ungdomsböcker var mest sålda vid tidpunkten för detta examensarbets tillkomst?

Bilaga 11 visar de mest sålda barn- och ungdomsböckerna för april-juni 2006 enligt Svensk bokhandel (svb.se) och även här syns Martin Widmark med boken *Skolmysteriet*. På listorna för april och maj 2006 kan vi se hur Widmarks bok gått från tionde plats till första plats på en månad för att sedan halka ned på andra plats i juni.

En annan bok som säljer bra under april till juni 2006 är *Vargbröder – havets fångar* av Michelle Paver som handlar om Torak som levde för 6000 år sedan. I boken kämpar Torak och hans vän vargungen mot ondskan precis som i den första boken vid namn *Vargbröder*.

På listorna klättrar även författaren Christopher Paolini som skrivit fantasyböckerna *Eragon* och *Den äldste*. Listan för de mest sålda böckerna baseras på uppgifter från ca 300 bokhandlare och varuhus runt om i Sverige och sammanställs på Svensk bokhandels hemsida.

För året 2005 kan man i bilaga 11 se att den mest sålda boken var *Harry Potter och Halvblodsprinsen* av J. K. Rowling och på sjätte plats låg Widmarks *Tidningsmysteriet* (www.svb.se).

2.4 Hur skriver man en bra text?

En bra text bör uppfylla vissa kriterier, både till sin form och till sitt innehåll, för att verkligen klassas som bra. Dan Kirby och Tom Liner har i sin handbok för lärare, *Inside out – developmental strategies for teaching writing* (1981) noga angett vad man bör tänka på då man bedömer om en text är bra eller inte. Eftersom detta inte bara behöver anammas på elevers skrivande, utan även på vuxnas och på min bok, väljer jag här att redogöra för vilka kriterier de anser vara viktiga.

Till att börja med hävdar Kirby och Liner att en bra textförfattare skriver texter som är intressanta och som är uppbyggda kring en god teknisk färdighet rent formmässigt. De hävdar alltså att båda dessa kriterier är de mest väsentliga och delar sedan upp varje del i mindre beståndsdelar.

2.4.1 Den intressanta textens beståndsdelar

En intressant text bör tala till läsaren med en stark och igenkännbar röst, vilken bör präglas av författarens personlighet. Det är viktigt att författaren hittar sin egen stil och sin egen röst. Det är när berättarrösten känns verklig som läsaren kan ta till sig texten på bästa tänkbara vis menar Kirby och Liner (1981).

I en intressant text skall det finnas en viss rörelse, en viss ordningsföljd, som gör att läsaren kan följa med i händelseförloppet. En intressant text måste vara variationsrik och bjuda på små överraskningar, för att läsaren inte skall tappa intresset. Det är också viktigt, menar Kirby och Liner, att författaren skriver lättsamt och inte tar sig själv på för stort allvar, även om texten i sig innehåller allvarliga ämnen. Den australiske komikern Barry Humphries lär en gång ha sagt att "kan du inte skratta åt dig själv så går du miste om århundradets skämt", och detta bör, enligt Kirby och Liner, även utnyttjas när du skriver dina texter.

En intressant text skall helst berätta någonting nytt och vara lärorik. När läsaren tagit del av en text skall han eller hon helst ha fått nya erfarenheter. Detta är enligt Kirby och Liner det svåraste momentet för att göra en text intressant, men de hävdar att om författaren utgår ifrån något som han eller hon känner till väl så resulterar det oftast i att texten blir bra.

2.4.2 Formen för en bra text

Kirby och Liner (1981) hävdar att för att formen på en text skall vara bra måste vissa kriterier uppfyllas. Författaren måste förutse vilka läsare texten kommer att ha och helst tala direkt till dem. Läsaren känner sig delaktig om texten ibland har ett direkt tilltal eller svarar på frågor som läsaren kan ha fått.

En bra text skall innehålla precis den mängd detaljer som krävs för att läsaren skall vilja veta mer. Detaljerna får varken vara för få eller för många, utan skall vara precis så väl avvägda att texten känns verklig för läsaren. Kirby och Liner menar att det ofta är svårare att skriva sparsamt än att ödsla med detaljerna. Vidare anser Kirby och Liner att språket i en bra text bör sjunga, det vill säga att texten skall vara rytmisk och att man gärna får leka med språket. Ibland kan det vara bra att upprepa vissa meningar, att använda motsatsord och metaforer. Det är också viktigt att språket känns naturligt och har ett flöde som är enkelt att läsa.

En bra text har en fin grafisk utformning och är elegant, menar Kirby och Liner. Detta är särskilt viktigt vid till exempel diktskrivning eftersom hur man väljer att skriva dikten är avgörande för hur den kan förstås och tolkas av läsaren. Formen och innehållet bör stämma överens och det är bra att prova sig fram och experimentera med olika former för sin text.

Slutligen tar Kirby och Liner upp stavningskonventionerna, vilka bör komma allra sist i skrivprocessen. Det är dock viktigt, för att en text skall vara bra, att vara korrekt i sin stavning och vara medveten om vilka regler som gäller. En text som är rättstavad och korrekt i sin språkliga utformning ger läsaren större behållning, eftersom han eller hon då kan fokusera på helheten och innehållet utan att fastna på vägen på grund av ett felstavat ord (Kirby & Liner 1981).

2.5 Skrivprocessen

I Siv Strömquists bok *Skrivprocessen* (1988) beskrivs hur man kan och bör arbeta med en text för att den skall bli bra. Hon delar in skrivprocessen i förstadiet, skrivstadiet och efterstadiet. De tre stadierna innefattar flera olika moment: i förstadiet gäller det för skribenten att fundera ut vad det är man skall skriva om, vilken mottagare texten kommer att ha samt att strukturera upp och planera ungefär hur texten skall se ut i färdigt skick. Det viktigaste med förstadiet är att man bestämmer sig för vilken typ av text det är man vill skriva samt att samla in och sortera sitt stoff för att kunna börja skriva. I själva skrivstadiet gör man ett första utkast till sin text. Det är, enligt Strömquist, väldigt individuellt hur snabbt man arbetar med sitt utkast:

En del skribenter skriver febrilt under detta stadium för att få med så mycket som möjligt medan tankeverksamheten är maximal. Ett avbrott kan för en sådan skribent innebära svårigheter att komma igång igen. Andra skribenter föredrar att skriva sitt första utkast i långsam takt, kanske för att därmed minska efterarbetet (Strömquist, 1988 s. 22)

Beroende på hur väl genomarbetat skribentens utkast är så blir efterstadiet olika stort i sitt omfång. Det finns ingen begränsning för hur lång tid man lägger på att efterarbeta sin text. I efterstadiet går skribenten bland annat igenom sin disposition, sina ordval och sin meningskonstruktion till allt känns tillfredställande.

Ovan skildrade schema för skrivprocessen är dock bara ett sätt att visa på hur en text kan bli till. Strömquist menar inte att man statistiskt måste följa schemat utan påpekar att de flesta av oss skribenter gör flera saker samtidigt: vi strukturerar, analyserar, formulerar och bearbetar på samma gång i vår kognitiva skrivprocess. Strömquist menar vidare att

skrivprocessen är en mycket komplicerad och krävande sysselsättning, som plägar mycket träning (Strömquist, 1988).

Strömquist menar att processen med skrivandet är lika viktig som själva målet. Det skall vara meningsfullt att skriva och om läraren själv föregår med gott exempel, det vill säga att han eller hon också skriver så att eleverna ser det, så bidrar det till att skapa motivation hos eleverna. (Strömquist, 1988)

2.6 Barnboksgenrer

Inom barn- och ungdomslitteratur finns flera olika genrer och två av dem är fantasy och deckare. För att en bok skall hamna inom ramen för genren fantasy krävs att den innehåller följande typiska drag: det skall finnas två olika världar: en verklig och en magisk. För att komma till den magiska världen krävs en passage av något slag. I den magiska världen finns ofta sagofigurer, talande djur och talande växter. Huvudpersonen i en fantasybok är ofta ett barn som får något slags uppdrag, som han eller hon måste genomföra. Tidsbegreppet i en fantasybok har stor betydelse och ofta råder en annan tidsuppfattning i den magiska världen jämfört med den verkliga. I en fantasybok råder ofta en kamp mellan det goda och det onda och huvudpersonen träffar ofta på magiska föremål som får stor betydelse för händelseförloppet i boken. Kända författare som skrivit fantasyböcker är bland andra C S Lewis, J R R Tolkien och Maria Gripe (Alvåker & Boglind, 1997).

Liksom fantasyn har sina typiska drag har även deckare en egen formel för hur de bör vara uppbyggda. I en deckare har alltid ett brott begåtts och en detektiv, professionell eller amatör, försöker lösa brottet. Ofta finns flera misstänkta och det föreligger nästan alltid ett hot om att ytterligare brott snart kommer att begås. Deckare skall vara spännande och gärna ge läsaren ledtrådar om vem som kan vara skyldig till brottet. (Alvåker & Boglind, 1998).

Martin Widmark är en av de mest populära deckarförfattarna för barn just nu (se bilagorna 9 och 10).

2.7 PIRLS och PISA

PIRLS står för Progress in International Reading Literacy Study och är en återkommande komparativ undersökning av 9-10-åriga elevers läsfärdigheter... (Längsjö/Nilsson, 2004 [förord]).

PIRLS är alltså en återkommande jämförande undersökning i läsförståelse, som genomförs över hela världen. År 2001 deltog 35 länder och i Sverige medverkade då ca 17 000 elever på 365 skolor. Eleverna som deltog gick i årskurs 3-4 och de fick då läsa ett antal olika texter samt svara på frågor som bland annat undersökte barnens förmåga att tillgodogöra sig information, deras förmåga att dra enkla slutledningar och deras förmåga att analysera en texts språkliga form (Längsjö & Nilsson, 2004).

Även om undersökningen syftar till att mäta läsförståelse i första hand, så kan man också ta del av barnens skriftspråkliga förmågor genom att läsa de svar de skrivit. Dock görs ingen direkt bedömning av det skriftliga språket, utan hänsyn tas endast till om eleven har förstått frågan och svarat korrekt (Längsjö & Nilsson, 2004).

Eva Längsjö och Ingegerd Nilsson deltog i bedömningen av de svenska elevernas svar och har i rapporten *Läs- och skrivutveckling i skolan – Iakttagelser och reflektioner i anslutning till PIRLS* (2004) sammanfattat materialet och resonerat kring hur PIRLS kan användas av lärare. De menar att man som lärare, genom att ta del av hur våra svenska elever klarat sig i undersökningen, kan få en ganska bra bild av vad de kan och vad de skulle kunna bli bättre på. Vi lärare kan utefter den här undersökningens resultat få en bra bild av vilka

förutsättningar våra elever behöver för att bli bättre samt vilken inställning våra elever har till sina egna kunskaper och till sina egna förmågor att lära.

Tidigare undersökningar som liknar PIRLS har genomförts 1970 och 1991. Båda gångerna deltog Sverige och 1970 kom de svenska eleverna först av de 14 länder som deltog i undersökningen. 1991 kom Sverige på tredje plats efter Finland och USA bland 27 deltagande länder. 2001 var de svenska eleverna i årskurs 4 bäst i världen på läsförståelse enligt PIRLS. Men ändå kan man se tydliga negativa skillnader på eleverna som deltog 2001 och eleverna som deltog 1991. 2001 visar våra svenska elever ett mycket sämre resultat än 1991. Längsjö och Nilsson menar att anledningarna till att Sverige 2001 ligger sämre till än 1991 kan vara många: Bland annat har klassernas storlek ökat markant de senaste åren, antalet specialpedagoger och speciallärare har blivit färre och antalet lektioner i halvklass har också minskat. De svenska eleverna klarar sig bra i undersökningen, men det finns tydliga brister i vissa avseenden. Bland annat har svenska elever lättare att se till en texts innehåll och dra enkla slutsatser än att se till en texts form, struktur och stavningskonventioner (Längsjö & Nilsson, 2004).

PISA står för Programme for International Student Assessment och är en undersökning som mäter 15-åringars kunskaper i matematik, naturvetenskap och läsförståelse. Studien genomförs vart tredje år och i den senaste undersökningen deltog 41 länder och totalt en kvarts miljon elever. I en artikel i Svenska Dagbladet den 21 maj 2006 kan man läsa att Sverige 2004 deltog med 4 600 elever från 185 skolor och kom på sjunde plats i läsförståelseundersökningen. Överst på listan ligger Finland. Svenska elever ligger över medeltalet för de 41 deltagande länderna och en sjundeplats är inte dåligt, men 34 % av de svenska eleverna nådde inte upp till en för 15-åringar acceptabel nivå i läsförståelse. I Finland var motsvarande siffra 21 % (Malmström, 2006) (www.pisa.oecd.org).

3 Metod

3.1 Varför kvalitativ och inte kvantitativ?

Jag har valt att genomföra en kvalitativ undersökning för att få reda på hur en bra barnbok för åldrarna 6-9 år kan se ut. Anledningarna till att jag valt bort att genomföra någon kvantitativ undersökning om barnböcker är dels att jag ville få ut så mycket som möjligt av varje barns egna tankar om min bok, dels att liknande undersökningar redan genomförts av både Svenska Barnboksinstitutet och av olika forskare, bland andra Wählin & Asplund Carlsson (1994) (se litteraturgenomgången kapitel 2.3).

Jag har valt att utgå ifrån min egen bok då jag intervjuat 15 barn. Vad barn helst läser samt vilka böcker och genrer som är populära just nu finns sammanställt på Svenska Barnboksinstitutets hemsida, och jag redovisar detta i min litteraturgenomgång kapitel 2.3.1.

Vad jag vill undersöka är hur barnen uppfattar min bok och hur de skulle vilja att den utvecklades så att den blir så bra som möjligt enligt deras mått mätt. För att få reda på detta har jag valt att genomföra kvalitativa samtalsintervjuer med 15 barn efter att de fått höra mig läsa min bok högt. Barnen kommer vid denna undersökning endast att ta del av min bok via högläsning. De kommer således inte att få läsa boken själva, även om boken i sin slutliga form bör kunna läsas av såväl vuxna som av barnen själva.

3.2 Hur genomförs en kvalitativ undersökning?

En kvalitativ undersökning skall enligt Patel och Davidsson (1991, 1994) ge en djupare och mer ingående kunskap än den man får efter en kvantitativ undersökning. En skillnad dessa två metoder emellan är att man vid en kvalitativ undersökning lättare kan genomföra löpande analyser medan man vid kvantitativa undersökningar oftast måste vänta med analysen tills allt material är insamlat. Fördelen med löpande analyser är bland annat att de svar man får under en intervju kan göra att man hittar nya sätt att gå vidare med undersökningen. Man kanske kommer till insikt om något man tidigare inte tänkt undersöka, eller kommer på att något i undersökningen känns irrelevant. Man får också tillfälle att ställa riktade följdfrågor, vilket är omöjligt i till exempel en kvantitativ enkätundersökning. Det är viktigt att vid kvalitativa undersökningsmetoder, såsom samtal, intervjuer eller bearbetningar av texter av olika slag, göra sin analys medan man fortfarande har materialet färskt i minnet (Patel & Davidsson, 1991, 1994).

Efter genomförandet av den kvalitativa undersökningen bör man så fort som möjligt analysera sina svar. Om man har spelat in en intervju är det bra att skriva ned den och sedan läsa igenom den flera gånger medan man för anteckningar om vilka eventuella mönster och teman man finner.

Vi får inte heller glömma bort att i rapporten redovisa hur vi metodiskt gått tillväga vid bearbetningen. Eftersom det inte finns en bestämd metod för hur man gör kvalitativ bearbetning måste läsaren kunna följa hur författaren gått tillväga (Patel/Davidsson, 1991, 1994 s 101)

Patel och Davidsson betonar att bearbetningen av en kvalitativ undersökning måste få ta tid och de menar att man kan räkna med att behöva skriva om sin rapport minst 5-6 gånger innan den är tillfredställande.

3.3 Urval

De femton barnen i åldrarna 6-9 år valdes ut av lärare på två olika skolor i fyra olika klasser. Kriterierna för att barnen skulle få delta i undersökningen var att de inte var blyga

eller rädda för att tala i grupp. Barnen är Sabrin (flicka) 7 år, Joakim 9 år, Linus 8 år, Markus 7 år, Elsa 8 år, Ellinor 9 år, Sanna 9 år, Anton 9 år, Wilma 7 år, Ida 8 år, Albin 7 år, Emil 8 år, Lisa 6 år, Jonatan 6 år samt Ludvig 6 år (namnen är fingerade). Totalt deltog således sju flickor och åtta pojkar. Samtalsintervjuerna genomfördes i grupper om tre-fyra barn i varje.

För att få tag i författare som ville ställa upp för intervjuer via mail skickade jag en förfrågan till ett flertal olika författare. Jag berättade kort om min undersökning och undrade om de skulle kunna tänka sig att hjälpa mig. Jag fick svar av fyra författare varav tre tog sig tid att svara på mina frågor. Jag skickade även en förfrågan till chefen för Svenska Barnboksinstitutet och till två bokförlag om de kunde tänka sig att svara på frågor till min undersökning. Alla tackade ja, men ett av förlagen inkom sedan aldrig med några svar.

De författare jag intervjuade var Martin Widmark, som skriver deckare för barn i ungefär de åldrar jag undersöker, Dan Höjer, som gärna skriver om tabubelagda ämnen på ett roligt sätt för barn i åldrarna 6-13 år samt Torgny Karnstedt, som visserligen skriver för lite äldre barn och för vuxna, men som ofta är ute i skolor och arbetar med barns läslust och pläderar för hur viktigt det är att kunna läsa.

3.4 Undersökningens genomförande

Jag har genomfört kvalitativa samtalsintervjuer med femton barn om hur de uppfattar min bok. Dessa samtal spelades in på band. I min analys av samtalen har jag slagit ihop grupperna och tagit fram det som nämnts i alla eller i nästan alla grupperna. Jag har valt att sammanställa och analysera intervjuerna med de femton barnen i en löpande text och har då fokuserat på de saker som barnen fastnat för och diskuterat ingående

Jag har också genomfört intervjuer om vad som karaktäriserar en bra barnbok med tre författare, en bokförläggare samt chefen för SBI (Svenska Barnboksinstitutet). Dessa intervjuer genomfördes via mail, men jag hade möjlighet att ställa följdfrågor vid behov.

Innan jag påbörjade min undersökning behövde jag en idé för min bok. För att få en bild av hur en typisk barnbok för åldrarna 6-9 år karaktäriseras besökte jag biblioteket och bokhandeln för att studera populära böcker för just dessa åldrar (se bilagorna 9, 10 & 11). Därefter skrev jag ett första utkast till min bok, med en tydlig början, ett händelseförlopp och ett slut. Jag valde att skriva en bok som jag själv tyckte var lite mystisk och spännande. Jag genomförde sedan mina första samtalsintervjuer med de femton barnen i åldrarna 6-9 år.

Samtalsintervjuerna ägde rum i ett lugnt och avskilt rum vid fyra olika tillfällen i fyra olika grupper med tre-fyra barn i varje. Jag läste min bok högt och med inlevelse för en grupp i taget, och efteråt genomförde jag en samtalsintervju med barnen för att få en tydlig bild av hur de uppfattat boken, samt av hur de skulle vilja att boken förändrades eller förtydligades.

Med samtalsintervju menas att samtalet var relativt fritt, det vill säga att barnen själva fick berätta vad de tyckte var bra eller dåligt med boken utifrån mina öppna frågor (se bilaga 1 och 5). Medan vi samtalade ställde jag dock följdfrågor, baserade på barnens svar, som gjorde att de fick förklara mer ingående hur de uppfattat boken. Barnen var medvetna om att det var jag som skrivit boken. Samtalen spelades in på band och varje samtal tog mellan 45-60 minuter inklusive högläsning av boken.

Efter mina första samtal skrev jag ned dem alla ordagrant på datorn och skrev sedan ut dem för att kunna läsa igenom dem flera gånger. Jag undersökte om jag kunde hitta några mönster eller teman i deras svar och tog fasta på vad barnen speciellt verkade intressera sig för i min bok. Med olika färgpennor markerade jag de olika synpunkterna som barnen tagit upp. Jag valde därefter ut några punkter som berörde dels innehållet, dels formen på boken. Efter att ha skrivit ned och analyserat barnens svar i mitt resultatkapitel bearbetade jag min bok med hänsyn till vad jag fått fram för synpunkter.

För att få en ännu bredare insyn i hur en bra barnbok för åldrarna 6-9 år kan se ut ställde jag alltså frågor till tre författare (se kap 3.3 ovan) om vad de anser karaktäriserar en bra barnbok. När jag fick författarnas svar läste jag igenom dessa för att jämföra och hitta mönster för hur de karaktäriserar en bra barnbok. Jag hade möjlighet att skicka följdfrågor, men detta behövdes inte eftersom de svar jag fick var mycket uttömmande och innehållsrika. Jag sammanställde sedan författarnas svar för att kunna analysera dem och se om jag kunde få några tips för hur min egen bok kunde bli ännu bättre.

Jag intervjuade en förläggare på ett bokförlag, för att få veta hur de resonerar då de väljer ut vilka böcker som de ville ge ut. Även här skedde intervjun via mail. Jag ville få fram vilka kriterier en bok skulle uppfylla för att bli aktuell för utgivning av förlaget.

Jag har också intervjuat chefen för Svenska Barnboksinstitutet, Jan Hansson, som är Sveriges Barnboksambassadör, för att få hans syn på hur en bra barnbok ser ut. Även här genomfördes intervjun via mail. Här fick jag ytterligare råd och tips för hur jag skulle utforma min bok.

Utifrån min undersökning bearbetade jag sedan min bok så att den skulle, på så många vis som möjligt, uppfylla alla min undersöknings kriterier för att bli så bra som möjligt.

Efter bearbetningen av min bok träffade jag barngrupperna igen, för att återigen läsa boken och sedan fråga barnen vad de tyckte hade blivit bättre eller sämre sedan sist.

Efter att ha genomfört den andra samtalsintervjun med barnen undersökte jag deras svar på samma sätt som tidigare: Jag skrev ned deras svar och skrev sedan ut dem. Därefter satt jag med olika färgpennor och letade efter likheter och skillnader i barnens svar. Jag ville nu få fram vad barnen tyckt om min bok och om de var nöjda med resultatet.

3.5 Sammanställning av mitt empiriska material

Mitt empiriska material består således av kvalitativa samtalsintervjuer med femton barn i åldrarna 6-9 år, intervjuer via mail med tre författare: Martin Widmark, Dan Höjer och Torgny Karnstedt, intervjuer via mail med en barnboksförläggare samt med Jan Hansson: chefen för Svenska barnboksinstitutet. Jag har också tagit del av statistik över utgivna barnböcker 2005 på Svenska barnboksinstitutets hemsida samt besökt bibliotek och bokhandeln för att få en bild av vilka böcker som är mest populära just nu.

Intervjuerna med barnen utgick ifrån min egen bok, som initialt skrevs med hänsyn till vilka böcker för 6-9-åringar som var populära vid tidpunkten för undersökningen (se bilaga 9, 10 och 11).

3.6 Validitet och reliabilitet

Eftersom jag genomfört kvalitativa samtalsintervjuer har jag varit ute efter att få en så bred bild som möjligt av vad just de här femton barnen anser om just min bok. Vissa frågor har jag ställt till alla grupper medan andra frågor endast har dykt upp i en av grupperna beroende på vad barnen själva velat ta upp ur min bok. Man kan därför säga att reliabiliteten i min undersökning är mycket liten, nästan obefintlig, eventuellt förutom för de frågor som tagits upp i alla grupper. Det är enligt Trost (1993, 2005) inte relevant att tala om reliabilitet i kvalitativa undersökningar, eftersom man sällan samtalar om ett ämne på exakt samma vis i olika samtalsgrupper. Man är i en kvalitativ undersökning inte ute efter att mäta svaren på en specifik fråga utan vill ha varierade och olika svar beroende på vem man intervjuar. Det råder således ingen konstans i min undersökning, och samma barn kanske uppfattar min bok olika bra vid olika tillfällen beroende på hur barnet mår eller på hur omständigheterna runt barnet är just den dagen. En annan aspekt som måste belysas är att barnen som deltog i undersökningen var medvetna om att det var jag som skrivit boken,

vilket kan ha påverkat deras svar. Det är således svårt att bedöma hur pålitliga och ärliga deras svar är.

Min undersöknings reliabilitet och validitet kan alltså bara jämföras med sig själv och kan inte generaliseras på några andra barn eller på någon annan bok. Det är på förekommen anledning viktigt att i jag i min redovisning av mitt resultat framställer materialet på ett trovärdigt vis och på ett sätt som gör att läsaren kan lita på att det jag fått fram är rätt för just min undersökning. Jag försökte genomföra undersökningen på ett så neutralt och förutsättningslöst sätt som möjligt (Patel & Davidsson, 1991, 1994).

De tre författarna fick samma frågor medan jag ställde enskilda frågor till chefen för SBI och till förläggaren på bokförlaget (se bilagorna 2, 3 och 4).

3.7 Etik

Barnen som deltagit i min undersökning har fått fingerade namn för att värna om deras integritet. De barn som deltagit i undersökningen har själva fått bestämma om de ville vara med eller inte efter att respektive lärare föreslagit detta för dem. Jag kom överens med lärarna om att det inte var nödvändigt att få föräldrarnas tillstånd till barnens medverkan, eftersom varken namnen på barnen eller namnen på skolorna skulle anges.

Innan jag läste min bok för barnen berättade jag att jag efteråt skulle spela in vårt samtal och barnen fick först godkänna detta. Författarna och chefen för SBI har godkänt att jag använder mig av deras namn i undersökningen. Förläggaren på bokförlaget behöver inte namnges eftersom det inte är relevant för undersökningen.

4 Resultat av undersökningen

4.1 Version 1 av *Frans-Michaels hemlighet*

Den första versionen av Frans-Michaels hemlighet är naturligtvis inte bara skriven rakt upp och ned. Den är bearbetad flera gånger och flera små detaljer har ändrats och lagts till. Det vore inte rätt emot varken mig själv eller barnen att inte ha en så bra produkt som möjligt vid första lästillfället. Därför arbetade jag fram min första version enligt Strömquists (1988) skrivprocess (se litteraturgenomgången kapitel 3.4.3). Först funderade jag ut vad boken skulle handla om och vilka personer som skulle vara med. Jag bestämde mig för att låta boken berättas i jagform och att det skulle vara en pojke i huvudrollen.

Jag hade alltså klart för mig ifrån början vad jag ville att boken skulle handla om: nämligen om en pojke som anser sig vara för stor för att läsa böcker men som på ett roligt sätt finner sin läslust. Hur det kom sig att det blev just med hjälp av en läskunnig grävling är svårt att förklara, eftersom det mesta av innehållet i boken bara kom allteftersom jag skrev. Det enda jag visste var att pojken skulle upptäcka hur roligt det är med böcker på ett annorlunda vis och att han skulle inse att man aldrig blir för stor för att läsa. Jag ville få ut mitt budskap på ett finurligt sätt, utan att för den sakens skull skriva barnen det på näsan.

Jag ville att min bok skulle ha ett enkelt men korrekt och klingande språk så att både vuxna och barn skulle kunna läsa den utan problem. Jag tänkte mig för när jag formulerade mina meningar så att de inte skulle bli för långa, vilket de ofta har en tendens att bli när jag skriver. De enda ord jag kunde tänka mig vara för svårt var "portfölj", men jag hoppades på att barnen skulle kunna lära sig vad det betydde genom att lyssna till min bok och förstå sammanhanget.

Jag visste inte riktigt vilken genre jag ville skriva i, men att boken gärna fick vara spännande och lite mystisk. Innan jag började skriva hade jag tagit del av populära böcker för åldrarna 6-9 år, till exempel Martin Widmarks böcker om detektiverna Lasse och Maja (se bilagorna 9, 10 och 11).

4.2 Samtalsintervjuer med barn om *Frans-Michaels hemlighet*, version 1.

I mina första samtalsintervjuer har jag utgått ifrån version 1 av *Frans-Michaels hemlighet* och samtalat med femton barn om hur de uppfattat boken. Barnen är Sabrin (flicka) 7 år, Joakim 9 år, Linus 8 år, Markus 7 år, Elsa 8 år, Ellinor 9 år, Sanna 9 år, Anton 9 år, Wilma 7 år, Ida 8 år, Albin 7 år, Emil 8 år, Lisa 6 år, Jonatan 6 år samt Ludvig 6 år (namnen är fingerade). Totalt sju flickor och åtta pojkar. Samtalsintervjuerna genomfördes i grupper om tre-fyra barn i varje. I min analys har jag slagit ihop grupperna och tagit fram det som nämnts i alla eller i nästan alla grupperna. Jag har valt att sammanställa och analysera intervjuerna med de femton barnen i en löpande text och har då fokuserat på de saker som barnen fastnat för och diskuterat ingående. Först går jag igenom vad barnen tog upp rent innehållsmässigt i min bok och därefter hur barnen resonerade om formen på boken. Jag rekommenderar här läsaren att läsa igenom *Frans-Michaels hemlighet* version 1 (bilaga 6) för att få en bättre förförståelse för vad barnen talar om. Alla barn utom Ludvig tyckte att boken var bra eller mycket bra. Ludvig nöjde sig med att säga att den var "såär". De övriga var, som sagt, mycket positiva till den första versionen. De grundläggande frågor jag hade med mig finns i bilaga 1.

4.2.1 Innehållet

De saker som barnen diskuterade kring innehållet berörde framför allt följande punkter:

- Grävlingen – vem var han? Vad gjorde han på biblioteket? Kunde han verkligen tala och läsa? Var han verklig? Vad gjorde han på lånekortet? Varför kunde bara Frans-Michael se honom?
- Busken – Hur kom grävlingen dit? Var busken förtrollad?
- Hemligheten – Varför berättar Frans-Michael hemligheten för oss? Vad var egentligen hemligheten?
- Boken som Frans-Michael fick – Vem skrev den? Vad hände då han läste den? Kom man in i en annan värld då boken öppnades?
- Dröm eller verklighet – Hände det verkligen på riktigt? Hur blev himlen röd? Vad hände med tiden/klockan?
- Vad skall hända mer i boken? – Kommer Frans-Michael och grävlingen att träffas igen? Vad händer när Frans-Michael läser sin bok?

4.2.1.1 Grävlingen

När det gäller den första punkten om grävlingen, eller Herr Muffelbuffeltuff som han heter, så var barnen överens om att de tyckte mycket om honom, men att han var lite svår att förstå sig på. De undrade varifrån han kom, hur det var möjligt att han kunde tala och läsa samt vart han tog vägen i slutet av boken. Några barn trodde att grävlingen bodde under busken, andra att han bodde på biblioteket. Linus trodde att han var chef för hela biblioteket och Elsa att han var bibliotekets maskot. Barnen förklarar hans bild på lånekortet med dessa argument samt att han var där så ofta och lånade böcker. Några barn nöjde sig dock med att det bara var Frans-Michael som kunde se grävlingen och därför reagerade ingen då han gick in på biblioteket.

En annan diskussion som fördes livligt var huruvida grävlingen kom ifrån en annan värld och om det var till den där världen som Frans-Michael kom då han läste sin bok. Flera utav barnen trodde att grävlingen tillfälligt var på besök i den riktiga världen, för att få Frans-Michael att börja läsa böcker igen.

Intervjuaren: Varför kunde grävlingen prata, tror ni?

Elsa: Han hade väl lärt sig av alla människor på biblioteket.

Anton: Han kanske har smygit runt på gatorna?

Sanna: Jag tror att han är magisk i sagornas värld.

Elsa: Ja, han kanske kommer ifrån den där boken?

Intervjuaren: Menar du ifrån den bok som Frans-Michael fick?

Elsa: Ja, han kanske är förtrollad och har kommit ut ur boken på något sätt.

Wilma: Ja, jag undrar vart grävlingen kom ifrån.

Emil: Ja, det gör jag med.

Intervjuaren: Ja vad tror ni?

Emil: Från underjorden.

Albin: Ja, det tror jag med.

Wilma: Jag tror att han grävde sig upp och kom fram där under busken.

Ida: Ja, men en förtrollad buske kanske det var.

Emil: Han måste ju ha varit på biblioteket förut, annars skulle han ju inte varit med på det där [låne]kortet.

Jonatan: Jag tror att de andra inte brydde sig om grävlingen. Att han alltid var där.

Intervjuaren: På biblioteket menar du?

Jonatan: Ja.

Lisa: Ja, att de redan visste vem han var...

Barnen var i stort sett överens om att Frans-Michael verkligen träffade grävlingen och att det hela inte var någon dröm eller något påhittat. Bara Ludvig hävdade bestämt att allt bara var en dröm.

Barnen tyckte att det var konstigt (Emil använde ordet "intressant") att grävlingen kunde tala och läsa men de flesta (14 av 15 barn) trodde alltså inte att Frans-Michael bara hittat på allt. Grävlingen var antingen förtrollad eller ifrån något annat land. Han var således inte bara en vanlig grävling som bor i skogen om man utgår ifrån barnens resonemang. Det var tydligt att barnen tyckte om grävlingen och gärna ville veta mer om honom.

4.2.1.2 Busken

De flesta utav barnen var fascinerade av busken och flera av dem tyckte att det var spännande när rösten hördes där inifrån. Innan barnen visste att det var en grävling som befann sig där inne hade några av dem gissat på att det var en tant eller en katt. Ellinor undrade varför det inte var en uggla istället, eftersom de ofta är bra på att läsa. Vi diskuterade hur grävlingen hade kommit in i busken och de flesta trodde att han bodde där, att han hade grävt sig dit eller att han hade en hemlig gång under busken. Flera av barnen föreslog att busken nog var förtrollad och att den fungerade som en slags passage mellan vår värld och en annan.

Linus: Vad gjorde grävlingen under busken? Hur kom han dit?

Intervjuaren: Ja, vad tror ni? Vad gjorde grävlingen under busken?

Markus: Han kanske bodde där, eller så hade han gått vilse.

Sabrin: Jag tror att han bodde där under i en grop.

Sanna: Ja, jag tror att han hade ett hål i marken, under busken.

Anton: Det kanske var en förtrollad buske?

Sanna: Ja, det var det jag också tänkte säga!

Elsa: Man kanske måste trycka på en knapp, och så kom han upp!

Ellinor: Eller så kom han ifrån himlen och hamnade där under.

Wilma: Jag tror att han grävde sig upp och kom fram där under busken.

Ida: Ja, men en förtrollad buske kanske det var.

Lisa Han kanske bara kom upp där?

Ludvig: Han hade nog grävt sig upp dit.

Jonatan: Jag tror han bodde där.

Ellinor tyckte att grävlingen skulle ha kommit upp ur ett ihåligt träd istället för ur busken. Vi diskuterade också om huruvida man var tvungen att ha något lösenord eller någon kod för att komma in i den andra världen. Flera av barnen trodde att Frans-Michael skulle gå tillbaka till busken för att se om grävlingen var där, efter att han försvunnit.

4.2.1.3 Hemligheten

En av de första sakerna som togs upp i två av grupperna var det faktum att Frans-Michael nu berättat sin hemlighet för oss och till följd därav var det flera personer som visste om den. Särskilt två barn var oroliga för vad som skulle hända när många fick reda på hemligheten.

Anton menade att boken kanske kommer ut på biblioteket eller i bokhandeln och då kommer ännu fler att få reda på hemligheten, vilket enligt honom inte var bra. Sabrin trodde att någon nu kanske skulle råka berätta hemligheten för någon annan utan att tänka sig för.

Sabrin: Jag skulle nog egentligen inte vilja att han [Frans-Michael] berättar om sin hemlighet i boken, för nu kanske någon av oss berättar den för någon...

Anton: Den [boken] var jättebra, men jag förstod inte riktigt... varför berättade han hemligheten? Nu är det ju inte bara en person som vet hemligheten. Om boken kommer ut på biblioteket eller så, så kommer ju massor av människor veta om hemligheten.

Barnen hade olika tankar om vad hemligheten egentligen innebar. Markus trodde att Frans-Michaels hemlighet var att han tyckte om att läsa böcker, Linus trodde att hemligheten var att han träffat grävlingen och att han ville ha honom för sig själv. Joakim trodde att Frans-Michael inte ville att någon skulle veta att han läste, eftersom han egentligen var för stor. Ingen trodde dock att man någonsin kunde bli för stor för att läsa.

4.2.1.4 Boken som Frans-Michael fick

Boken som Frans-Michael fick av grävlingen hade samma titel som boken vi läste (*Frans-Michaels hemlighet*) vilket förbryllade några barn. De flesta verkade tro att grävlingen hade skrivit den där boken och att han visste allt om Frans-Michael.

Sabrin: Jag förstår inte hur grävlingen kunde veta allt om honom [Frans-Michael].

Joakim: Frans-Michael kanske inte visste att han var kändis.

Intervjuaren: Hur menar du då?

Joakim: Ja, att någon hade skrivit en bok om honom. Han kanske inte visste det.

Linus: Grävlingen kanske visste allt om honom, så att han kunde skriva en bok?

Sabrin: Ja, tänk om grävlingen visste allt som Frans-Michael har tänkt och drömt och... men varför skrev han en bok, då?

Intervjuaren: Är det verkligen grävlingen som skrivit boken om Frans-Michael då?

Markus: Det vet man ju inte.

Sanna: Jag tycker det var konstigt att han läste den bok i boken som vi läser nu. Den om Frans-Michaels hemlighet.

Anton: Men det är så konstigt bara, för om det bara hände i fantasin, hur kunde han [Frans-Michael] då fortfarande ha kvar boken? Han har ju den kvar fortfarande...

Intervjuaren: Hur kunde det finnas en bok som handlade om Frans-Michaels hemligheter?

Ludvig: Han hade ju bara drömt.

Intervjuaren: Tror ni andra också det? Att allt bara var en dröm?

Lisa: Nej.

Ludvig: Jo, jag tror att han drömde.

Anton föreslog att Frans-Michael borde läsa på utsidan av sin bok, för då skulle han ju se vem som skrivit den. Författarens namn står alltid utanpå boken, menade han. De som barnen kunde tänka sig hade skrivit boken var antingen grävlingen eller jag (intervjuaren). Joakim kom fram till att Frans-Michael kanske var kändis utan att han visste om det, och därför hade någon skrivit en bok om honom.

4.2.1.5 Dröm eller verklighet

De flesta barn (14 av 15) var överens om att det som Frans-Michael berättat var sant. Däremot var de oense om vad som egentligen hände då han fick sin bok av grävlingen. Hade han bara drömt att boken handlade om honom? Hade han verkligen hamnat i en annan värld? Några barn var helt övertygade om att han bara drömt medan andra trodde att allt hade hänt på riktigt så som det var berättat i boken.

De barn som trodde att allt hänt på riktigt menade att grävlingen förtrollat Frans-Michael och lett honom in i den andra världen. De andra barnen trodde att han läst något spännande i boken och därmed levte sig in i det så mycket att det kändes som om det var på riktigt.

Ludvig var ensam om att hävda att allt i hela boken bara var en dröm:

Ludvig: Jo, jag tror att han drömde.

Intervjuaren: Men hur kunde han se grävlingen på lånekortet sedan då?

Ludvig: Det var också en dröm.

Intervjuaren: Så du tror inte att det hände på riktigt?

Ludvig: Nej, det kan ju inte ha hänt på riktigt.

Intervjuaren: Varför tror du det?

Ludvig: För att grävlingar inte kan prata och låna böcker.

Ludvig ville således ha logiska förklaringar till varför det hänt mystiska saker i boken, medan de andra barnen kunde tänka sig att tro på Frans-Michaels berättelse. Emil och Jonatan hade en logisk förklaring till varför klockan var fem både före och efter Frans-Michael träffade grävlingen. De andra hade lite olika förslag på orsaker till att tiden stått stilla:

Emil: Han borde vara död för han äter ju aldrig.

Intervjuaren: Nej, just det. Hur tror ni det hänger ihop?

Ida: Jag tror att det var boken som gjorde att det kändes länge.

Wilma: Jag tror att det var i hans fantasi.

Emil: Jag tror att de satt kanske bara en timma.

Emil: Jo, men det är kanske på en annan dag?

Wilma: Boken kanske gjorde så att klockan stannade eller gick så här (visar att klockan går baklänges).

Ellinor: Det var nog bara som det kändes, tror jag.

Anton: Ja, det var bara så i sagan, för klockan var ju typ tio minuter i fem innan, och sedan var den fem, när han hade suttit där i flera veckor och dagar...

Sanna: Jag tror att det kändes lång tid för att boken var som en evighet.

Anton: Så var det ju i *Häxan och lejonet* när de kom tillbaka ifrån Narnia...

Jonatan: Han hade nog sett fel innan. Klockan kanske bara var tre eller nåt.

Intervjuaren: Ja, så kan det vara.

Lisa: Eller så var klockan förtrollad.

Vad som var dikt och vad som var verklighet hade således barnen olika funderingar kring. De flesta kunde acceptera att det inte fanns någon logisk förklaring, utan att detta är sådant som kan hända i böcker, medan andra gärna ville finna logiska lösningar.

Varför himlen blev röd och gräset glittrigt förklarade barnen också på olika sätt. Jonatans förklaring löd att himlen faktiskt blir röd ibland när solen går ned, medan andra barn trodde att det hela hade med någon slags förtrollning eller magi att göra. Ludvig trodde att det hände något med Frans-Michaels ögon när han läste och att han bara såg fel. Markus trodde att glittret bara ramlat ned på gräset.

4.2.1.6 Vad skall hända mer i boken?

Nästan alla barn tyckte att boken kunde bli lite längre och innehålla mer. De olika förslag som kom upp var att grävlingen skulle komma tillbaka, att Frans-Michael skulle komma in i den andra världen och att det där skulle hända något spännande eller mystiskt. De allra flesta tryckte särskilt mycket på att grävlingen och Frans-Michael skulle träffas igen. De tyckte att det var tråkigt att grävlingen bara försvann och ville att han skulle gå tillbaka till biblioteket för att låna fler böcker.

Intervjuaren: Men handlade den bok Frans-Michael fick om samma sak som det vi just läst, tror ni?

Anton: Nej, jag tror att den handlade om att Frans-Michael var i ett sagoland där det fanns... kanske en ond kung och en god kung?

Intervjuaren: Tror ni att det hände spännande äventyr i den andra boken?

Elsa: Ja, jag tror som Alexander, att det hände spännande saker i den.

Sabrin: Det här var bara första avsnittet va?

Intervjuaren: Vill du att boken skall fortsätta och vara längre?

Sabrin: Ja, de [Frans-Michael och grävlingen] skulle kunna bli vänner och träffas oftare i nästa avsnitt.

Joakim: Jag tycker också att boken skall fortsätta.

Intervjuaren: Hur tycker du att den skall fortsätta?

Joakim: Med att han [Frans-Michael] läser fler böcker och att grävlingen kommer tillbaka.

Intervjuaren: Tycker ni att det skall hända något mer i boken?

Ida: Ja, jag tycker att grävlingen skall gå till biblioteket igen.

Emil: Ja, och att han skall träffa pojken där och se att han läser.

Intervjuaren: Var det tråkigt att grävlingen bara försvann?

Albin: Ja, jag tyckte han skulle komma tillbaka.

Wilma: Men han kommer väl i nästa kapitel?

Intervjuaren: Tycker du också att boken skall bli längre?

Wilma: Ja.

De flesta barn ville att boken skulle bli längre och detta återkommer jag till nedan i kapitlet om bokens form (se nedan) och i kapitlet där jag bearbetar min bok (kapitel 4.6).

4.2.2 Bokens form

De saker som barnen diskuterade kring bokens form handlade om:

- Bokens omfång
- Genre – vilka intertextuella kopplingar gjorde barnen till andra böcker?
- Bilder/Utseendet på boken
- Svåra ord

4.2.2.1 Bokens omfång

Som nämnts ovan i diskussionen om bokens innehåll ville flera barn att boken skulle bli lite längre. Vad barnen ville skulle utvecklas var förhållandet mellan Frans-Michael och grävlingen. De ville att de båda skulle ses igen, antingen på biblioteket eller i den andra världen. Flera av barnen var också inne på att låta Frans-Michael komma in i den andra världen för att få veta mer om vilka äventyr och hemligheter han fick uppleva där. Således skulle alltså boken kunna bli mer utförlig i just det avsnitt då Frans-Michael får sin bok.

Version 1 av *Frans-Michael hemlighet* har inga kapitel. Detta är dock något som flera utav barnen tar upp i diskussionen.

Sabrin: Det här var bara första avsnittet va?

Intervjuaren: Vill du att boken skall fortsätta och vara längre?

Sabrin: Ja, de [Frans-Michael och grävlingen] skulle kunna bli vänner och träffas oftare i nästa avsnitt.

Joakim: Jag tycker också att boken skall fortsätta.

Jonatan: Jag tyckte den [boken] var lagom bra.

Intervjuaren: Vad skulle jag kunna ta med i boken så att den blir ännu bättre?

Jonatan: Jag tyckte den var för kort. Den skulle varit längre så hade den varit jättebra.

Intervjuaren: Jaha, så det var därför du bara tyckte att den var lagom bra?

Jonatan: Ja.

Ludvig: Jag tycker att det skall bli en kapitelbok med en massa bilder i.

Lisa: Ja, det tycker jag med. Att den skall bli lite längre.

Jonatan: Du vet Dagspöket, den boken har fyra kapitel, men jag tycker att det skall vara fler kapitel i din bok.

Intervjuaren: Så fyra är för litet, tycker du?

Jonatan: Ja, det skall vara flera. För det är jätteroligt med böcker och så.

Elsa: Jag skulle vilja att du skrev fler böcker. Kanske om en flicka också?

Intervjuaren: Jag har faktiskt tänkt skriva en bok om Frans-Michaels lillasyster, Flora-Louise. Vad tror ni om det?

Anton: Ja, det vore jättebra! Då kanske det händer samma sak med henne?

Sanna: Ja, när hon blir lite större, kanske.

Ellinor: Ja, han [Frans-Michael] kanske har försvunnit, och så måste hon leta upp honom?

Elsa: Ja, och så får hon också klara av en massa saker.

Intervjuaren: Var det tråkigt att grävlingen bara försvann?

Albin: Ja, jag tyckte han skulle komma tillbaka.

Wilma: Men han kommer väl i nästa kapitel?

Intervjuaren: Tycker du också att boken skall bli längre?

Wilma: Ja.

Flera av barnen tog för givet att version 1 av boken skulle få en fortsättning eller att det skulle komma fler kapitel i boken. Emil och Albin berättade att de tycker om när mamma eller pappa läser tjocka böcker för dem, som till exempel *Harry Potter*.

4.2.2.2 Genre – vilka intertextuella kopplingar gjorde barnen till andra böcker/filmer?

Medan vi talade om *Frans-Michaels hemlighet* nämnde barnen flera andra böcker och en film, som de kunde koppla till min bok. Jag ställde inte medvetet någon fråga om detta, utan barnen kom själva fram till de olika mönster de kunde se:

Joakim: Jag läser gärna böcker med mycket fantasi och konstiga saker, som t ex *En Hobbits äventyr* och *Sagan om ringen*-böckerna.

Ellinor: I en annan bok jag läst så är det två flickor som går ned i ett hål, och där finns det ett paradys.

Intervjuaren: Menar du *Allrakäraste syster* av Astrid Lindgren?

Sanna: Ja, den har jag också läst. Och då får de varsin häst!

Anton: Jag vet, det finns ju några böcker om Nelly Rapp, som handlar om såna här saker. Där finns monster och konstiga figurer, som till exempel *Frankensteinaren* där en gubbe har två högerfötter.

Sanna: Ja, den har jag också läst. Jag läste ut den precis...

Ellinor: Jag tycker att han skulle bli en riddare som kunde besegra den onde kungen.

Elsa: Jag tror att det skulle kunna bli nästan som i Narnia.

Wilma: Jag kommer att tänka på en film. Fievel...

Intervjuaren: Vad handlar den om?

Ida: Det är en liten mus som kommer till underjorden och där finns indianer. Och sedan försöker någon plundra deras by.

Intervjuaren: Var det för att du tror att Herr Muffelbuffeltuff kommer ifrån underjorden som du kom att tänka på filmen?

Wilma: Ja, jag tror det.

Böcker som barnen nämner är alltså *Sagan om ringen* och *En hobbits äventyr* av J.R.R. Tolkien, *Allrakäraste syster* av Astrid Lindgren, *Frankensteinaren* av Martin Widmark, *Häxan och lejonet* av C. S. Lewis och filmen *Fievel – Resan till Amerika* av Don Bluth. Emil nämner också *Harry Potter* av J. K. Rowling när vi diskuterar vad ordet portfölj betyder. De nämnda verken är präglade av fantasi, magi och mysterier av olika slag. Barnen härleder alltså innehållet i *Frans-Michaels hemlighet* till dessa böcker som befinner sig i genrerna fantasy och deckare. När det gäller antalet kapitel i min bok så tycker Jonatan att jag bör ha fler kapitel än boken om *Dagspöket* som bara har fyra.

4.2.2.3 Bilder/utseendet på boken

I min första version av boken fanns inga bilder, men jag berättade för barnen att det skulle komma att finnas bilder i boken när den var klar. Det som de flesta barn var överens om var att bilderna helst skulle vara i färg, eftersom det är roligare än svartvitt. Eftersom jag skulle

visa barnen bilderna vid nästa tillfälle, så gick vi inte vidare med någon diskussion om detta under det första samtalstillfället. Mer om detta i kapitel 4.7 nedan.

Vid det första tillfället var min bok endast gjord i ett A-5-format på vanligt papper. Utsidan visade bara titeln på boken samt författarens (mitt) namn. Inne i texten hade jag markerat var eventuella bilder kunde hamna, men i övrigt var boken i dess dåvarande form inte alls färdig till det yttre. Vad jag dock hade tänkt på var när det skulle passa att vända blad och ungefär hur mycket text jag ville ha på varje sida. Lisa var den som var mest fascinerad av att det jag läste eventuellt skulle bli en riktig bok:

Intervjuaren: Var det något som inte var bra?
Lisa: Nej, allt var jättebra. Skall det bli en riktig bok sedan?
Intervjuaren: Ja, jag hoppas det. När den blir klar,
Lisa: Skall den bli sådär lite hårdare som en vanlig bok?
Intervjuaren: Ja, och så skall det finnas bilder i den också.
Jonatan: Kommer den ut på biblioteket då?
Intervjuaren: Ja, det vore väl roligt. Jag hoppas det i alla fall.
Lisa: Den kanske kommer i affären så man kan köpa den?

Albin: Skall det inte vara bilder i den här boken?
Intervjuaren: Jo, det kommer bilder i den när den är färdig.

Anton uppmärksammade att författarens namn stod på utsidan av boken och menade att Frans-Michael borde titta efter på sin bok för att få reda på vem som skrivit den. Barnen var väl insatta i hur en riktig bok brukar se ut, och de förstod att min bok ännu inte var klar, åtminstone inte till det yttre.

4.2.2.4 Svåra ord

Rent språkligt var boken inte svår att förstå enligt barnen. Ordet portfölj och grävlingens namn, Herr Muffelbuffeltuff, var dock svårt för barnen. I en del fall frågade barnen själva efter vad portfölj betydde i andra grupper frågade jag om de visste vad det innebar. Joakim visste att en portfölj var en sådan väska som man har papper och böcker i och Emil kopplade direkt att Harry Potter har en portfölj då han reser till Hogwarts. Barnen som inte förstod vad portfölj var hade ändå förstått att det var någon form av väska och att den inte var särskilt stor. Sabrin undrade hur grävlingen kunde få plats med alla böcker. Wilma trodde att portföljen var ungefär som en vante, att den nog töjde ut sig och kunde bli hur stor som helst. Jonatan föreslog att grävlingen nog bara hade stoppat ned små, tunna böcker. Markus tyckte att ordet påminde om fåtölj och Elsa trodde att det var en plånbok. Men när jag förklarade ordet så kunde alla förstå vad som menades. Sanna kom på att agenter brukar använda portföljer i sitt arbete och jag berättade att när bilderna var klara så skulle man se hur portföljen såg ut.

Herr Muffelbuffeltuff var ett svårt namn tyckte barnen, men de flesta tyckte att det var ett roligt och ovanligt namn också.

Albin: Jag tyckte att han hade ett lite väl konstigt namn också...
Intervjuaren: Ja, vad hette han egentligen?
Ida: Jag kommer inte ihåg.
Intervjuaren; Herr Muffelbuffeltuff hette han.
Ida: Muffel...buffel...tuff. Var det rätt?
Intervjuaren: Ja, precis.

I övrigt var det inget annat som barnen verkade tycka vara svårt rent språkmässigt i boken. Frågorna kretsade mest kring innehållet, inte kring formen.

4.3 Analys

4.3.1 Innehållet

Att döma av vad barnen fastnat för i version 1 av *Frans-Michaels hemlighet* så borde boken berätta mer om vad som egentligen händer då Frans-Michael får sin bok av grävlingen. Eventuellt kommer Frans-Michael in i en annan värld när han öppnar sin bok och i samband med detta händer det spännande och mystiska saker. Det vore enligt barnen roligt att få något exempel på vad Frans-Michael råkar ut för inuti sin bok.

Grävlingen och Frans-Michael skall helst ses igen på något sätt, antingen på biblioteket eller i den andra världen. Det får gärna framkomma varför grävlingen var inuti busken eller hur han kom dit. Kanske var det via busken som man trädde in i den andra världen, och inte genom boken?

Det behöver inte framgå om det som händer i boken verkligen är sant. Varje barn får själv bestämma om han eller hon vill tro på det som berättas. De flesta barn ville tro på Frans-Michaels historia medan andra valde att tro att han bara upplevt det som om det var på riktigt genom att läsa i sin bok med stor inlevelse.

Även när det gäller tidsbegreppet kan varje barn själv bestämma om tiden verkligen stannat eller om det bara var så det kändes och att Frans-Michael sett fel på klockan.

Det viktigaste när det gäller innehållet i boken är alltså att grävlingen och Frans-Michael måste ses igen och att det borde hända något mer konkret då Frans-Michael får sin bok. Gärna något spännande och mystiskt äventyr. Barnen vill både veta vad som händer i boken och hur han kommer in i sin bok.

4.3.2 Formen

De flesta var överens om att boken kunde bli lite längre, kanske uppdelad i kapitel istället för att vara en enda sammanhängande text. Boken borde ha bilder, helst i färg. Ordet portfölj var svårt för de flesta barn att förstå, tills de fick det förklarat för sig. Eventuellt kan man förklara ordet i början av boken eller så får det framgå tydligt av bilderna hur den ser ut. Grävlingens namn är svårt att uttala, men bör inte ändras, eftersom det ändå är ovanligt och roligt. Det var i övrigt inga problem att förstå det rent språkliga i boken, utan det som var svårt hörde mer till innehållet, som nämns ovan i kapitel 4.2.1.

Boken är redan spännande, men kan bli ännu mer intressant om det händer något mer i anslutning till när Frans-Michael läser sin bok. Här kan författaren eventuellt inspireras av de böcker som barnen nämnt: bland andra *Häxan och Lejonet* och *Frankensteinaren*, vilka representerar de två olika genrerna fantasy och deckare.

Boken kan tolkas på två olika sätt: antingen finns det logiska förklaringar till det som hänt vilka bygger på att Frans-Michael drömt alltihop eller att han har livlig fantasi, eller så har det hela faktiskt hänt på riktigt och då hamnar boken i en mer fantasyinriktad genre, vilket innebär att läsaren vill tro på de fantastiska saker som Frans-Michael är med om.

Eventuellt kan författaren stryka bort den information som ges om föräldrarna, eftersom barnen i intervjuerna inte verkar ha något som helst intresse av att vilja veta mer om dem.

Det som barnen ansåg vara viktigast för formen på boken var alltså att den borde bli en kapitelbok som är något längre än version 1 och att det gärna fick vara färgbilder i den. Boken bör hålla sig någonstans inom genrerna fantasy och deckare och den bör på något vis förklara ordet portfölj.

4.4 Intervjuer med tre författare, en förläggare och chefen för SBI

Jag har via mail intervjuat tre författare om vad de anser karaktäriserar en bra barnbok. De författare jag intervjuat är Martin Widmark, som skriver deckare för barn i ungefär de åldrar jag undersöker, Dan Höjer, som gärna skriver om tabubelagda ämnen på ett roligt

sätt för barn i åldrarna 6-13 år samt Torgny Karnstedt, som visserligen skriver för ungdomar, men som ofta är ute i skolor och arbetar med barns och ungdomars läslust och vurmar för hur viktigt det är att kunna läsa. Jag har också intervjuat Jan Hansson som är chef för svenska barnboksinstitutet. Frågorna till de intervjuade finns i bilagorna 2, 3 och 4.

4.4.1 Hur karaktäriseras en bra barnbok?

En bra barnbok kan handla om precis vad som helst, tycker Dan Höjer. Själv har han skrivit mycket om spöken, mycket om tabuämnen som snoppar och snippor och svett och bajs, mycket om känslor. Språket tycker Höjer ska vara lätt, men inte tråkigt. Det ska sjunga och kunna gå att läsa högt. Det är en konst att få till ett språk som fungerar men som inte blir "förbarnsligt", menar han. Dan Höjer har även svårt för prat om att ställa sig på barnens nivå tankemässigt. Det märks väldigt lätt i texten när någon vuxen försöker ställa sig in, menar han. Vidare tycker Dan Höjer mycket om bilder i barnböcker. Han anser att det är en smaksak vilken tecknare man väljer.

Om Martin Widmark får bestämma så ska hans deckare vara "lätt-lästa" men inte "lätt-lösta". Handlingen ska vara välplanerad och inte för enkel bara för att den är skriven för barn. Språket däremot får inte lägga hinder i vägen för förståelsen. En bra bok ska självklart handla om något som barnen är intresserade av, och inte i första hand om något som författaren känner att han eller hon vill lära ut. Sedan kan ju författaren ha ett budskap förstås, menar Widmark, men det får inte bli alltför "moraliskt". Då blir det att skriva barnen på näsan och det anser han inte är särskilt trevligt.

Martin Widmark använder sig ofta av schabloner i sina böcker. Karaktärerna överdrivs en del och blir, förhoppningsvis, på så sätt tydliga och lättidentifierade. Detta är ingenting som han menar att alla författare måste göra, men för honom fungerar det bra.

Bilderna i en bok ska tillföra texten någonting. De ska ge en tredje dimension, eller rättare sagt så ska bilderna och texten samverka till en tredje dimension, säger Widmark. Texten är en dimension, bilden den andra och bild och text tillsammans ska ge en ny upplevelse.

Chefen för SBI, Svenska barnboksinstitutet, Jan Hansson tycker att en bra bok helt enkelt skall inbegripa "identifikation, berättarglädje, en bra story och ett bra språk". Han menar att barnen måste kunna känna igen sig på något sätt i historien eller i karaktärerna. Författaren måste själv tycka om sin historia och handlingen måste appellera på barns läslust. Genom att läsa en bok innehållande ett bra språk utvecklar barnen också sitt eget språk undermedvetet, menar han. Man bör dock undvika att skriva fler böcker om knäppa vuxna eller böcker innehållande "ointellektuellt gnäll på skola och lärare och tillkämpad slang eller tidsdaterad jargong".

Torgny Karnstedt definierar en bra barnbok som en bok med ett bra, rörligt och levande språk. Han menar att när vuxna läser högt för barn krävs det att språket känns rytmiskt och levande, annars kan stakningar och missuppfattningar förstöra hela gestaltningen. Karnstedt anser att en bra bok generellt bör bygga på goda händelser, uppbyggliga historier och om fascinationen över livet. Självklart, tillägger han, kan en bok också innehålla svärta och en aning om kampen mellan ont och gott. Han hänvisar till Astrid Lindgrens författarskap och menar att hon tecknade mångfacetterade men samtidigt ödmjuka porträtt av människor. Karaktärerna skall, enligt Karnstedt, tas ur det riktiga livet men får gärna skruvas upp några grader. Bilderna i en barnbok bör äga samma höga kvalitetskrav som texten, anser Karnstedt.

4.4.2 Hur bedömer ett bokförlag vilka böcker som är bra?

På det förlag jag undersökt läser man manus i manusgrupper som består av förläggare, redaktörer och ibland lektörer. Om det är ett manus och/eller en illustratör som håller hög kvalitet och gestaltar något på ett fängslande sätt, så tar de ställning till om manuset fungerar i deras planerade utgivning. Kriterier för om en bok anses bra eller inte är, förutom att den ska vara roligt eller gripande för barn, att de ska ha behov av material för den

specifika åldersgrupp och det specifika tema som manuset berör. Är något riktigt, riktigt bra och med en stark personlig röst så försvinner alla andra hänsyn annat än att man vill göra plats för detta verk, berättar Pernilla som arbetar som förläggare. Hon är således en av dem som har makten att bestämma vad förlaget söker just nu, berättar hon vidare och tillägger att de oftast bedömer ett manus både som helhet och de enskilda delarna. Om en del är tillräckligt stark och om man anar stor potential i något halvfärdigt eller ser en begåvad upphovsman, men kanske anser att ämnesvalet är fel, så försöker de stötta, föreslå förändringar och tillsammans med författaren/illustratören utveckla något som kan bli en stark helhet.

Pernilla berättar att Martin Widmarks "Lasse-Maja"-serie är ett aktuellt exempel på något som gått exceptionellt bra för den här målgruppen på just detta förlag. Dessa böcker är enkla deckare för barn med igenkännbara, nästan serietidningsstereotypa vuxna som man kan skratta åt om man vill, säger hon och tillägger att de innehåller äkta spänning och superkapabla barn. Pernilla tycker att dessa böcker är roliga, spännande och det bästa av allt är att de ges ut i en serie om flera böcker.

4.4.3 Råd till en blivande lärare i svenska samt till en blivande författare

På frågan om vilket råd de olika författarna, förläggaren och chefen för SBI ville ge en blivande lärare i svenska för yngre åldrar svarar de unisont att man bör läsa, läsa och åter läsa tillsammans med barnen i skolan. Martin Widmark hävdar att han, vid sina besök ute i olika skolor, ser en tydlig skillnad mellan en klass som läser mycket och som regelbundet talar om böcker och en klass som nästan aldrig ägnar sig åt detsamma. Enligt honom är barnen i de läsande klasserna generellt mer reflekterande och mer omtänksamma. Dan Höjer pekar på vikten av att låta barnen fantisera fritt då de skriver och att man kan ägna sig åt stavningskonventioner på andra lektioner. Jan Hansson manar till att som lärare själv vara oerhört beläst och att inspirera barnen till att hitta sin egen läsglädje. Torgny Karnstedt säger att man bör se till att ha goda kunskaper om barns läs- och skrivutveckling som lärare och att man bör använda sig av ett oändligt antal böcker i undervisningen.

Som blivande barnboksförfattare är det, enligt Pernilla på bokförlaget, viktigt att skriva så att man har roligt själv. Widmark anser att man inte bör börja skriva förrän man har sin historia i stort sett klar: karaktärerna, början, mitten och slutet på boken bör finnas i huvudet redan innan man börjar skriva. Det är också viktigt att skriva om och skriva om, enligt både Widmark, Karnstedt och Hansson, eftersom man aldrig bör underskatta barnen som läsare. En bok skall hålla god kvalitet rakt igenom och text och bild skall komplettera varandra.

4.5 Analys av författarnas, förläggarens och SBI-chefens svar

4.5.1 Innehållet

En bok får innehålla vad som helst och den skall inte vara för enkel bara för att den är skriven för barn. En bra bok tar barnen på allvar och undervärderar inte barnens förmåga att tänka. En bra barnbok får gärna ha ett budskap, men den får absolut inte bli moraliserande. Det skall märkas i boken att författaren själv haft roligt när han eller hon skrev den och varje duktig författare bör hitta sin egen stil. Allt som har med livet att göra kan man skriva om och det är bra om barnen kan känna igen sig på något sätt i boken. Karaktärerna i en barnbok skall tas ur det verkliga livet, men får gärna skruvas upp ett par grader och vara stereotypa. Humor, gripande känslor, superkapabla barn och tabubelagda ämnen är några tips på innehåll i en bra barnbok.

4.5.2 Form

När det gäller formen för en bra barnbok är alla intervjuade personer överens om att språket måste vara lätt, men samtidigt inte tråkigt. Språket skall sjunga och kunna gå att läsa högt utan att man behöver staka sig. En bra bok får inte ha ett för barnsligt språk eftersom barn behöver nya utmaningar för att utveckla sitt eget språk, men samtidigt får inte språket lägga hinder i vägen för förståelsen. Det är således viktigt att bearbeta sin text flera gånger om för att få till en så bra bok som möjligt. Bilderna i en barnbok skall helst passa så bra som möjligt ihop med texten och vara sådana att barn attraheras av dem.

4.6 Bearbetning av *Frans-Michaels hemlighet*, version 1

Efter att ha samtalat med barnen om min första version av *Frans-Michaels hemlighet* samt efter att ha sammanställt svaren från författarna, förläggaren och SBI-chefen bearbetade jag min bok enligt följande:

4.6.1 Innehållet

Det första jag ändrade på var formuleringen av vad hemligheten handlade om. I första versionen handlade hemligheten om hur Frans-Michael blev en bokslukare, men eftersom man inte bör skriva barn på näsan med hur bra det är att läsa böcker valde jag istället att låta hemligheten vara hur Frans-Michael fick sin bok. Undermedvetet kan varje barn själv fundera på hur roligt Frans-Michael tyckte det var att läsa i sin bok. Varje barn bestämmer ju själv om han eller hon vill tro på att han verkligen kommer in i boken eller om det bara är så det känns.

Jag tog bort föräldrarnas namn i början av boken eftersom den informationen kändes onödig. Sedan behöll jag hela historien om hur grävlingen kom fram ur busken och hur han gick till biblioteket. Barnen hade tyckt mycket om det avsnittet och de tyckte det var spännande att han bara dök upp och att han kunde tala.

Först när grävlingen ger sin bok till Frans-Michael har jag lagt till ett avsnitt om vad som faktiskt händer när Frans-Michael börjar läsa. Nu dras han in i boken och får ett uppdrag som han inte riktigt förstår, men som gör honom till en hjälte. Han får dyka ned i den gulgröna sjön och hämta Storfågeln's klokbok. Grävlingen finns med från och till inne i boken och precis när Frans-Michael blivit hjälte så sitter de båda återigen på parkbänken och läser.

Boken slutar nu inte med att grävlingen försvinner helt och hållet, eftersom Frans-Michael kan träffa honom när som helst i sin bok. Det som barnen helst av allt ville var ju att grävlingen och Frans-Michael skulle träffas igen och nu kan de göra det närhelst Frans-Michael öppnar sin bok.

4.6.2 Formen

Jag delade upp boken i små korta kapitel och genom att låta Frans-Michael dras in i boken så hamnade min bok genast i en mer fantasyinriktad genre än tidigare. Jag såg till att tala med illustratörerna om att portföljen måste vara tydlig på bilderna och att det skall gå att se hur den ser ut. Bilderna hade jag redan tidigare bestämt att de skulle vara i färg, vilket barnen absolut höll med om.

Jag försökte se till att varje kapitel fick en liten "cliffhanger" så att det skulle locka barnen till att vilja läsa vidare i boken. För att känna efter hur bokens språk klingade så läste jag den flera gånger högt för mig själv och ändrade på de ställen som jag ansåg krävde en annan formulering.

4.7 Samtalsintervjuer med barn om *Frans-Michaels hemlighet*, version 2.

Efter bearbetningen av min bok läste jag den en gång till för samma barngrupper som tidigare. Den här gången hade jag ett bortfall: Markus var utomlands och kunde tyvärr inte vara med. Grupp 1 bestod således av tre barn denna gång. Grupperna 2, 3 och 4 var intakta. Således fick 14 barn höra version 2 av Frans-Michaels hemlighet. Här rekommenderas läsaren att läsa igenom version 2 (bilaga 7) av *Frans-Michaels hemlighet* för att kunna hänga med i vad barnen talar om. De frågor jag hade som grund för samtalet finns i bilaga 5. Följande var reaktionerna från barnen efter läsningen:

4.7.1 Innehållet

Reaktionerna på boken var oerhört positiva. Alla barn var mycket nöjda med det nya avsnittet där Frans-Michael åker in i sin bok och de tyckte att boken var väldigt spännande. Till och med Ludvig, som tidigare bara tyckt att boken var "så där" tyckte nu att boken var bra. De allra flesta tyckte att boken blivit bättre sedan förra gången. Sabrin var den enda som var negativ till att boken blivit längre (se mer om detta i kapitel 4.7.2 nedan om formen). Barnen var fascinerade över att Storfågeln var så liten och över att grävlingen, Herr Muffelbuffeltuff, kunde finnas med i båda de olika världarna samtidigt. Storfågeln var ett hett samtalsämne efteråt och barnen berättade vad för slags fågel de hade trott att han var: Albin trodde att han nog tillhörde en sort som det bara fanns 42 stycken av i hela världen medan Ida trodde att han var en örn. Ellinor trodde att han var en stork och Anton att han var en falk.

Anton: Jag trodde att han [storfågeln] var större.

Ellinor: Jag trodde att han var en stork med svart hatt.

Ida: Jag trodde att det var den största fågeln i världen. En sån där örn.

Wilma: Jag tror nog att den där Storfågeln har varit stor, men när han blev gammal så blev han så där liten.

Elsa: Man krymper när man blir stor.

Barnen diskuterade klockboken: vad det egentligen var för en bok och hur den hade hamnat i Trollsländornas sjö. Joakim trodde att klockboken var Storfågeln's hjärna och att han inte kunde tänka eller leva utan den. Även Anton gissade på att så var fallet och flera andra barn höll med. Wilma trodde att Storfågeln kanske skulle bli sjuk utan sin klockbok och att den innehöll magi. Albin trodde att boken var en slags regelbok för hur Fåglarnas land skulle styras.

Barnen var, som sagt, mycket nöjda med den nya versionen av boken och de flesta använde ordet "spännande" för att beskriva vad som var bra.

Ida: Jag tyckte att den var bra. Det nya äventyret när han [Frans-Michael] kom in där.

Wilma: Den var faktiskt superduperbra jag har aldrig hört en sån här bra bok.

Intervjuaren: Nej, men vad roligt att du tycker så. Vad var det som var så bra?

Wilma: Den var spännande också. Jag har faktiskt aldrig hört en så spännande bok. Den var bra.

Intervjuaren: Vad roligt.

Lisa: Den var jättebra. Bättre än förra gången.

Hur Herr Muffelbuffeltuff kunde finnas med inne i Frans-Michaels bok var något som barnen funderade över. Joakim förklarade fenomenet med att när Frans-Michael åkt in i boken så började grävlingen också läsa i den och följde därför efter. Sanna menade att det inte alls var konstigt att Herr Muffelbuffeltuff följde med eftersom han var "gjord av fantasin".

4.7.2 Formen

Sabrin tyckte att boken var lite för lång att lyssna på i ett enda svep och skulle hellre ha velat läsa ett eller några kapitel i taget. Alla tyckte om att boken nu var uppdelad i små korta kapitel eftersom den blev lättare att läsa. Varje kapitel slutade när det var spännande, så att man ville läsa mer. Det var bara Sabrin som tyckte att boken var för lång. De andra tyckte antingen att den var lagom lång eller att den till och med kunde bli lite längre. Linus tyckte att det skulle komma en andra bok om Frans-Michael och Joakim tyckte att den i så fall borde heta "Frans-Michaels återkomst".

Bilderna var barnen väldigt förtjusta i, även om det fattades några bilder ur det nyskrivna avsnittet. Albin sa att när alla bilder var klara så skulle boken bli "superbra". Barnen fick se bilderna i original under tiden jag läste och de var väldigt nyfikna på hur bilderna skulle kunna hamna inne i boken och hur de skulle få plats.

Albin: Kopierar du dem [bilderna] på datorn då eller?

Wilma: Hur gör du så de blir mindre?

Intervjuaren: Ja, jag har lagt in dem i datorn. Scannat in dem.

Ida: Hur små kommer de att bli då?

Intervjuaren: De blir lite olika stora, men de måste få plats i boken.

Albin: Den [boken] var bra. Den här [versionen] var bättre och när du får med alla nya bilder så kommer den bli superbra!

4.8 Sammanställning av undersökningens resultat

4.8.1 Vad karaktäriserar en bra barnbok?

Enligt min undersökning karaktäriseras en bra barnbok för åldrarna 6-9 år som en bok innehållande en hel del spänning och mystik. En bra barnbok skall helst vara, som Martin Widmark formulerade det, "lättläst men inte lättlost". Barnen i min undersökning diskuterade livligt bokens olika händelser och kom med förslag på hur de kunde inträffa och varför. Av detta kan man eventuellt dra slutsatsen att barn inte tycker att man behöver få precis alla svar i en bok, utan att man själv kan få lägga till eller dra ifrån efter eget tycke. Enligt författarna i min undersökning får man aldrig underskatta barns kognitiva förmåga när man skriver en barnbok.

En bra bok får gärna likna böcker som *Häxan och Lejonet* av C S Lewis eller *Frankensteinaren* av Martin Widmark. Till dessa och flera andra böcker gjorde barnen intertextuella kopplingar och de visade sin uppskattning för att *Frans-Michaels hemlighet* hade drag utav nämnda böcker.

En bra bok skall ha ett språk som är lätt att läsa både högt och tyst. Man skall inte behöva staka sig när man läser och samtidigt får språket inte vara för barnligt. Innehållsmässigt kan en bok egentligen handla om vad som helst som hör livet till, men den får gärna ha barn som huvudpersoner och innehålla djur av olika slag. Det är en fördel om barnet som läser eller lyssnar till en bok kan känna igen sig i bokens karaktärer och händelser. Karaktärerna skall likna verkliga personer men de får gärna vara stereotypa och, som Torgny Karnstedt uttrycker det, "uppskrivade några grader".

En bra bok bör skrivprocessas fram, och bearbetas flera gånger om. Enligt förläggaren på det bokförlag som ingick i undersökningen bör varje bra författare försöka finna sin egen stil och skriva så att han eller hon har roligt själv, eftersom detta speglar av sig i texten. För att en bok skall bli aktuell för utgivning skall den helst besitta en stark personlig röst och ha ett tema som känns aktuellt.

4.8.2 Hur skriver man en bra barnbok i samspel med barn i åldrarna 6-9 år?

Barnen i undersökningen var nöjda eller mycket nöjda med hur Frans-Michaels hemlighet hade förändrats sedan det första lästillfället. Bara ett barn (Sabrin) tyckte att boken nu var

lite för lång medan övriga ansåg att boken var lagom lång eller att den kunde bli ännu längre. Ludvig, som vid det första tillfället inte varit helt nöjd med boken, tyckte nu att den blivit mycket bättre och alla barn var nöjda med att boken blivit indelad i kapitel.

Bilderna var väldigt uppskattade och de uppfyllde barnens tidigare önskemål om att de borde vara i färg. Fortfarande fanns en del frågetecken rörande själva innehållet i boken: Varför var det just Frans-Michael som skulle hämta klokboken? Vad var klokboken egentligen för en bok? Och hur kunde grävlingen vara med i båda världarna samtidigt? Svaren finns inte nedskrivna i boken, utan det blir upp till varje barn att själv gissa och fundera.

De barn som deltog i undersökningen var, som sagt, mycket positiva till boken och undrade om den skulle komma ut i bokhandeln och på biblioteket så att de skulle kunna få tag i den. Pojkar och flickor var lika positiva och alla åldrar (6-9 år) tyckte lika mycket om boken. Det fanns således inga skillnader mellan vad en 6-årig flicka och vad en 9-årig pojke tyckte om boken, för att ta ett exempel. En flicka (Elsa) tyckte dock att jag nog borde skriva en bok om en flicka också, så att det skulle bli rättvist.

Frans-Michaels hemlighet formades utefter vad barnen ansett om version 1 för att bli en något annorlunda bok i version 2. Dock tyckte barnen (14 av 15) så pass bra om version 1 att jag inte behövde skriva om boken helt och hållet, utan bara behövde lägga till det som barnen ansåg fattades. Version 2 av *Frans-Michaels hemlighet* uppskattades av alla de 14 barn som fick lyssna till den, även av Ludvig, som tidigare bara tyckt att boken var "sådär". Från början var boken inte indelad i kapitel, vilket barnen absolut tyckte att den skulle vara. Det fanns heller inga bilder till version 1, men version 2 hade berikats med färgbilder, som barnen blev mycket förtjusta i.

Barnen definierade *Frans-Michaels hemlighet* som "spännande" och "bra" eller "superbra" och en flicka (Wilma) hävdade att hon aldrig tidigare hört eller läst en sådan bra bok. Enligt den här undersökningen, och enligt just de här femton barnen, kan man därför konstatera att *Frans-Michaels hemlighet* är *ett* exempel på hur en bra barnbok skulle kunna karaktäriseras.

4.8.3 Hur blev resultatet av *Frans-Michaels hemlighet*?

Frans-Michaels hemlighet har, med hjälp av de 15 barnen utvecklats till en liten fantasybok med sju kapitel. Varje kapitel avslutas med en cliffhanger (se kap 3.3.1) som skapar spänning och gör att läsaren vill fortsätta läsa.

Boken har ett enkelt språk och de enda svåra orden är "portfölj" och grävlingens namn: "Herr Muffelbuffeltuff". Handlingen är uppbyggd kring Frans-Michaels möte med Herr Muffelbuffeltuff. Frans-Michael skall precis gå hem för att äta middag. Klockan är några minuter i fem när Herr Muffelbuffeltuff dyker upp och frågar efter vägen till biblioteket. Frans-Michael blir nyfiken på grävlingen och följer efter honom in på biblioteket. Efter att grävlingen lånat massvis med böcker sätter han sig på en parkbänk utanför biblioteket. Frans-Michael sätter sig bredvid och de börjar samtala. Grävlingen vill visa Frans-Michael hur fantastiskt det är att läsa och ger honom en bok. Boken heter *Frans-Michaels hemlighet* och visar sig handla om Frans-Michael själv.

När Frans-Michael öppnar sin bok och börjar läsa händer mystiska saker och en blå virvelvind drar ned honom i boken. Väl inne i boken, och i Fåglarnas land, måste Frans-Michael leta upp Storfågeln klokbok, vilken han, med viss hjälp av grävlingen, finner på botten av en gulgrön sjö i Trollsländornas land.

Frans-Michael blir hjälte och man firar honom med en stor fest. Efter en stund befinner han sig dock återigen på parkbänken utanför biblioteket tillsammans med grävlingen, som plötsligt måste gå. Frans-Michael sitter kvar en stund på bänken och undrar om allt bara varit en dröm, men efter att han öppnat sin bok på glänt och funnit att samma mystiska saker verkade börja hända igen känner han sig nöjd. Han vet att han när som helst kan öppna sin bok och vara i ett annat land, i en annan tid. Grävlingen kommer troligtvis att

komma tillbaka, tänker Frans-Michael när han beger sig hem för att äta middag, precis som han tänkt göra innan han stötte på grävlingen. Tiden har troligtvis stått stilla medan Frans-Michael och grävlingen umgåtts, och klockan är fortfarande några minuter i fem.

Barnen har bidragit till att boken fick sin slutliga form genom att ha insiktsfulla åsikter om version 1, som skrevs egenhändigt av författaren (d v s mig) som en slags grund.

5 Diskussion

5.1 Utvärdering

Efter att ha arbetat intensivt med min undersökning och med min bok känns det som om det var flera år sedan processen startade. Visserligen ligger det kanske något i det resonemanget, eftersom jag länge umgåtts med tanken på att skriva en bok, och när jag väl vågade mig på att göra ett försök kändes det bra att göra det med hjälp av barn och i kombination med mitt avslutande examensarbete.

Som lärare i svenska för de yngre åldrarna är det min skyldighet att vara väl bevandrad inom barnböckernas värld, så att jag på bästa sätt kan använda mig av skönlitterära böcker i min undervisning. Även om den här undersökningens resultat inte kan generaliseras har jag fått en bra insyn i vad för slags böcker några barn i åldrarna 6-9 år tycker om att läsa. Jag har också lärt mig en hel del om mitt eget skrivande och är en bit på väg i att finna min egen stil som författare. All den kunskap jag genom detta examensarbete har skaffat mig kommer jag att kunna använda mig av i mitt förestående yrkesliv, både som lärare och som skribent.

Min undersökning var liten, men gjorde ändå att jag kunde få en bild av hur en bra barnbok bör se ut. De femton barn som deltog i undersökningen var mellan 6-9 år och av olika kön, vilket gjorde att min undersökning fick det resultat som den fick. Hade jag valt att samtala med/intervjua enbart pojkar eller enbart 7-åringar så kanske resultatet hade blivit annorlunda, men detta återkommer jag till i kapitel 5.3 nedan.

Genomförandet av undersökningen gick mycket smidigt och jag hade god hjälp av barnens lärare när jag skulle välja vilka barn som skulle delta. De barn som deltog i undersökningen visade ett stort engagemang och verkade tycka att det var roligt att delta.

Det enda bakslag jag fick var att ett barn (Markus) inte kunde vara med vid det andra lästillfället samt att en av författarna som lovat svara på mina frågor aldrig hörde av sig med några svar. Jag hade även fått besked från ytterligare ett bokförlag att de kunde tänka sig att svara på frågor, men inte heller de inkom med några svar. Dock känner jag mig ändå nöjd med de svar jag fick av de tre författare som ställde upp, av chefen för SBI, av förläggaren på bokförlaget och förstås av barnen som deltog. Lärarna på de olika skolorna var också mycket tillmötesgående med att jag fick komma och låna deras barn.

Min bok blev inte alls som jag hade tänkt mig. Den blev bättre än jag hade kunnat tro och det var ju heller inte meningen att jag själv skulle få bestämma allt. Meningen var ju att barnen skulle hjälpa mig, vilket de gjorde genom att vara öppna och ärliga (såvitt jag kunde bedöma) och genom att berätta om vad de tyckte var bra eller konstigt med boken. De gav konkreta förslag både på innehållet och på formen; det bästa av allt tyckte jag var när de föreslog att boken borde ha kapitel.

Författarna, SBI-chefen och förläggaren bidrog med många konkreta och bra tips på hur en bok bör karaktäriseras för att bli riktigt bra. De verkade vara överens om att man aldrig skall underskatta sina mottagare och att man måste bearbeta sin bok flera gånger innan man kan känna sig nöjd. Martin Widmark berättade att han nog egentligen aldrig blir helt nöjd, men att man måste ge sig till slut när alla andra säger att boken är bra. Jag kan känna igen hans resonemang och har själv haft skiftande uppfattningar om *Frans-Michaels hemlighet* under arbetets gång.

5.2 Hur blev resultatet?

Min undersökning syftade till att ta reda på hur en bra barnbok för åldrarna 6-9 år karaktäriseras samt om det skulle kunna vara möjligt att skriva en bok tillsammans med barn, som de sedan skulle uttrycka sin uppskattning för. Jag tycker att jag fått fram konkreta och tydliga svar, dels från barnen, dels från författarna, förläggaren och SBI-chefen. De sistnämnda svarade utförligt och uttryckte i sina mail att det minsann inte var några lätta frågor att svara på. Men alla lyckades de ändå formulera sina tankar om hur en bra barnbok bör se ut, så att jag kunde lära och ta till mig allt de ville ha sagt. Troligtvis fick de intervjuade själva också en tankeställare på vad de egentligen har för kriterier för sina egna böcker.

Barnen i min undersökning var, som nämnts tidigare, utvalda just för att de kunde tala för sig och för att de inte var blyga. Det hade troligtvis inte fungerat att göra en likadan undersökning om barnen bara svarat ja eller nej på mina frågor utan att vidareutveckla sina tankar. Min uppgift under samtalsintervjuerna var att försöka vara någorlunda objektiv och att få barnen att tänka efter: Vad var det som var bra med boken? Vad var inte bra? Var det något som var konstigt, något som Du inte förstod? Med hjälp av öppna frågor och genom att fråga vad barnen själva hade för lösningar på olika mystiska händelser i boken, så fick jag fram mängder av olika tankar och lösningar på problem. Undersökningen visar därför på att barn, åtminstone dessa barn, verkligen besitter konstruktiva tankesätt om litteratur och att de är duktiga på att sätta ord på vad de tyckt om, vad de inte tyckt om och vad som varit konstigt. Det kan i och för sig vara bra om intervjuaren har en viss känsla för hur man skall locka fram svaren, genom att inte ställa ledande utan öppna frågor.

5.2.1 Varför skall barn läsa litteratur?

I min litteraturgenomgång har jag beskrivit massor av olika anledningar (Amborn & Hansson, Svensson, Keene & Zimmermann m fl) till att barn bör läsa skönlitterära böcker och i min undersökning har jag fått ytterligare, om än små, bevis för att barn som läser mycket blir duktiga på att relatera nya böcker till andra verk. Min bok fick barnen att göra kopplingar till *Häxan och lejonet* av C S Lewis, till Martin Widmarks deckare och till Astrid Lindgrens *Allräkaste system* med flera och detta skulle inte ha varit möjligt om barnen inte varit någorlunda belästa. Det var intressant att barnens bild av min bok var en annan än min egen, eftersom jag aldrig hade trott att boken skulle hamna i fantasygenren när den var klar, eventuellt mer åt deckargenren.

Enligt Kåreland (1994, 2001) är det viktigt att ett barn som läser kan identifiera sig på något sätt i boken. I *Frans-Michaels hemlighet* är huvudpersonen en pojke, men detta verkade inte spela någon större roll för flickorna i undersökningen. Dock tyckte Elsa att jag nog borde skriva en bok om en flicka också, så att det skulle bli rättvist.

Även om barn, som Vygotskij (1930, 1995) hävdar, besitter en något mindre utvecklad erfarenhetsvärld än vi vuxna, så finns det inget som säger att de inte kan göra intertextuella kopplingar när de läser. Barn är ju ändå inte helt tomma inuti, de har alla sina egna mer eller mindre omfattande upplevelser i sitt bagage och som lärare får man aldrig ta för givet att ett barn inte kan ha upplevt livets alla olika sidor redan tidigt i livet. Det finns barn som upplevt både döden och sorgen i ett tidigt skede av sitt liv, medan det också finns de som blivit förskonade detta och därmed haft en mer problemfri barndom.

Vad jag vill ha sagt är att Vygotskij förstås har rätt: barn måste få möjlighet att tänka igenom ämnen som är nya för dem innan de själva kan använda sig av dem i sitt eget litterära skapande. Böcker är därför en väldigt stor, för att inte säga oumbärlig, hjälp för barn att uppleva nya saker innan de ens varit med om dem själva, menar jag. Har barnet läst massvis av olika böcker i flera olika genrer så har han eller hon snart träffat på flera nya slags världar och därmed kan barnet redan tidigt få en större förståelse för till exempel olika kulturer, för olika typer av människor och för olika händelser i vår värld.

I kursplanen i svenska för grundskolan (2000 s 96) står det svart på vitt att skolan skall ta sin utgångspunkt i elevernas egna erfarenheter för att låta nya åsikter och upplevelser mötas. Man skall också använda sig av teater, film och litteratur för att göra dessa möten möjliga. Det finns en stor skatt att hämta ur vår litteratur om vi bara vet var vi skall leta. Om jag som lärare har insikt i vilka böcker som barn tycker om att läsa och varför så kan jag utnyttja detta i min undervisning för att få eleverna att själva börja fundera över vad de läser och varför. Är eleverna medvetna om vilka värderingar de har som gör att de dras till en viss sorts böcker? Som lärare är det en av mina viktigaste uppgifter att se till att eleverna vill och känner glädje i att läsa all möjlig litteratur.

På invigningen av en ny utställning på Bohusläns museum i Uddevalla den 20 maj 2006 sade museichefen att det inte finns någon skiljelinje mellan förr och nu, att man inte kan dra någon gräns eftersom allt som händer nu är en spegling av eller en reaktion på det som hänt innan. På samma sätt är det förstås med litteraturen: dagens böcker är en naturlig fortsättning på all tidigare utgiven litteratur och den speglar både vår samtid och vår historia. Om inte Astrid Lindgren, Lennart Hellsing och Tove Jansson hade reagerat emot dåtidens uppfostrande barnböcker och försökt ändra på denna attityd så vet vi inte vart vi hade befunnit oss idag. Optimistisk som jag är tror jag i och för sig att om inte de hade revolterat, så hade någon annan snart tagit upp kampen.

Som lärare är det viktigt att vara väl insatt i barnbokens historia för att förstå var vi befinner oss just nu och varför dagens böcker ser ut som de gör. Cai Svensson (1988) pläderar för att skolan måste vara en intellektuellt utmanande värld för eleverna och visst har han rätt. Om en elev inte blir uppmuntrad och utmanad att lära sig nya saker, så är risken stor att han eller hon inte förstår vitsen med att gå i skolan. Dock tror jag, och hoppas innerligt, att de allra flesta barn av idag är högst medvetna om varför det är bra att kunna läsa och skriva. Utmaningen för oss lärare ligger inte bara i att få eleverna att förstå vad de skall använda sina kunskaper till utan också i att se till att eleverna finner lustfyllda sätt att lära sig på. Med hjälp av skönlitteratur får eleverna inte bara ta del av all världens tankar och händelser, utan de får också lättare att finna själva meningen med att läsa, eftersom läsningen i sig blir meningsfull när den har ett innehåll.

Vuxnas inflytande på barns läslust är oerhört stor och vi är alla väl medvetna om att barn gör som vi gör, inte som vi säger. Barn behöver goda förebilder i oss vuxna. Vi måste visa barnen hur roligt det är att kunna läsa. Svensson (1988) menar att ett barns intresse för läsning helt och hållet grundar sig på om han eller hon haft betydelsefulla vuxna som läst för barnet, men också som läser mycket själva.

Enligt Keene/Zimmermann (1997, 2003) är det viktigt att lära eleverna att själva reflektera över vad de läser genom att ställa frågor under tiden. När jag genomförde mina samtalsintervjuer med barnen i den här undersökningen fick jag uppleva barns otroliga förmåga att diskutera och fundera över tingens märkvärdighet. De kom in på alla möjliga och omöjliga nyanser av min bok, som jag aldrig i min vildaste fantasi kunnat föreställa mig. Visserligen var dessa barn utvalda eftersom de inte var blyga och för att de var bra på att prata, men aldrig trodde jag att jag kunde få ut så mycket av dessa samtal som jag faktiskt fick.

Även om boken nu var, om man skall tro barnen, bra ifrån början blev den med deras tankar och inlägg bättre. Om boken enbart hade skrivits av mig, så hade den definitivt inte haft sin nuvarande form. Jag är imponerad av barnen och av deras sätt att tänka och använda sina egna erfarenheter för att hjälpa till med att forma min bok.

5.2.2 Vad är typiskt för en bra barnbok?

Martin Widmark deltog i min undersökning och han borde känna sig nöjd med vad han åstadkommit för barnböcker de senaste åren. I intervjun bevisade han detta genom att välja sina egna böcker på frågan om han hade några tips på bra böcker för barn. Han menade själv att de kanske lät hemskt att plädera för sina egna böcker, men varför då, undrar jag? Han har ju verkligen fog för detta, både genom att ta del av bokjuryns val av vilka böcker som är mest populära och genom att beakta att hans böcker ligger överst och på flera andra placeringar på tio-i-topplistan över de mest utlånade böckerna på biblioteket (se bilagorna 9 och 10).

När barnen kopplade min bok till Widmarks *Frankensteinaren* blev jag väldigt glad och överraskad, eftersom *Frans-Michaels hemlighet* inte är någon deckare. Men barnen associerade det mystiska i boken med de mystiska saker som brukar skildras i just deckare. Slutversionen av min bok lutar mer åt fantasy om man skall ge den en genre. Enligt Wåhlin/Asplund Carlssons (1994) undersökning av vad barn helst läser kunde man ana att barn tenderar att välja böcker som handlar om utsatta barn eller om barn som löser mysterier.

Att, som Nikolajeva (1988, 2004) beskriver, vissa forskare vill klassa barnlitteratur som en andra sortens litteratur anser jag måste bero på ren naiv okunskap. Visst kan det möjligen vara så att barn- respektive vuxenlitteratur ordnas efter två olika regler, men vem har i sådana fall bestämt dessa regler? Om man som vuxen har en syn på barnböcker som en andra sortens litteratur existerar där inga förutsättningar för att barn skall tycka att det är roligt och givande att läsa. Jag menar återigen att vi vuxna måste vara på det klara med vilka värderingar vi ger barnen om litteratur i allmänhet. Jag håller därför med Nikolajeva när hon hävdar att barn- och ungdomslitteratur besitter en otrolig variationsrikedom som borde tas på allvar.

Enligt min undersökning är en bra barnbok en bok som berättar något om livet och som barn kan känna igen sig i. De mest populära böckerna för åldrarna 7-9 år enligt bokjuryn 2005 var bland andra Martin Widmarks deckare *Tidningsmysteriet* och *Trollkarlarna från Wittenberg*. På femteplatsen låg Tony di Terlizzi och Holly Black med *Spiderwick 4 – Järnträdet*, som är en bok i fantasygenren; av listan kan man därför ana att barn gärna läser böcker i genrerna deckare och fantasy.

5.2.3 Hur skriver man en bra text?

Enligt Kirby/Liner (1981) skall en bra text präglas av författarens egen stil och ha en personlig röst. *Frans-Michaels hemlighet* präglas förstås av min egen röst men även av de femton barnens röster. Tillsammans med barnen formade jag boken till något som jag aldrig hade kunnat åstadkomma själv. Det var uppfriskande och lärorikt att få barnens synpunkter på boken samt att få en bild av hur någon annan än jag själv uppfattat den.

Strömquists (1988) skrivprocess är en bra mall för hur man kan arbeta och hon har helt rätt i att processen förstås aldrig är helt statisk. Själv bearbetar jag fortfarande boken och kommer troligtvis aldrig att känna mig helt klar med den. Jag har höga krav på mig själv både när det gäller innehållet och formen på boken, och vill att den skall bli så bra som det bara är möjligt.

Enligt både Kirby/Liner (1981) och bokförläggaren i min undersökning är det viktigt att en bra bok berättar något nytt, eller som åtminstone ger läsaren några nya tankar och erfarenheter. *Frans-Michaels hemlighet* är mig själv så nära att jag har svårt att bedöma om den känns fräsch eller om den bara kopierar vad någon annan redan gjort. Jag blir därför tvungen att lämna detta åt andra att bedöma.

Jag är själv relativt nöjd med språket i min bok och den fungerar bra att läsa högt. Kanske beror detta på att jag läst boken många gånger och på att jag övat flera gånger på att läsa den innan jag träffade barnen, men det tycker jag nog att man som lärare alltid borde göra, med alla böcker som skall läsas högt för barn.

För att få till en så bra bok som möjligt kan man nog aldrig komma undan att skriva om och skriva om och skriva om. För att en bok skall bli bra så måste den vara genomarbetad ordentligt och Strömquist (1988) hävdar helt korrekt att processen med skrivandet är lika viktig som resultatet. Jag hade inte kunnat genomföra en sådan här undersökning om barnen skulle ha varit delaktiga ifrån allra första början, eftersom det hade krävt mycket mer tid än vad som stod mig till förfogande. Men ändå känner jag att undersökningen gett mig mycket och bekräftat min teori om att det lönar sig att vara en god förebild.

De författare som deltagit i min undersökning rådde mig att, som lärare, läsa, läsa och åter läsa för eleverna och tillsammans med eleverna. Torgny Karnstedt, som arbetar mycket ute på olika skolor uttryckte sig bekymmersamt om att dagens nyutbildade lärare verkar ha fått för lite kunskaper i hur barn lär sig läsa och skriva, och han blev glad när han fick höra om mitt intresse för barnlitteratur, vilket torde ge liv åt min undervisning.

5.2.4 Hur blev resultatet av *Frans-Michaels hemlighet*?

Som jag tidigare tagit upp blev *Frans-Michaels hemlighet* en bok som, efter att barnen fått uttrycka sina synpunkter, inte alls blev som jag själv hade trott eller föreställt mig. Den blev bättre än jag kunnat ana och barnen tillförde verkligen något nytt både till innehållet och till bokens form.

Enligt Nikolajeva (1998) byggs de flesta barnböcker upp enligt mönstret "hem – uppbrott hemifrån – äventyr – hemkomst" och *Frans-Michaels hemlighet* följer detta schema om man menar att "hemma" är när han befinner sig i den verkliga världen. Boken har en exposition som berättar om Frans-Michael och var han befinner sig. Han är på väg hem från fotbollsplanen för att äta middag; klockan är några minuter i fem. Därefter byggs historien och spänningen upp från den stund han träffar grävlingen. Spänningen ökar och peripetin kan vara nådd när Frans-Michael får sin bok och dras in i den. Kulmen torde sedan vara när Frans-Michael blir hjälte och man firar att han hämtat klockboken. Därefter återgår handlingen till sitt ursprung gradvis och boken slutar med att grävlingen försvinner och Frans-Michael ensam sitter kvar på parkbänken med sin bok. Han tittar på klockan och erinrar sig att det var dags att gå hem och äta middag. Tiden verkar ha stått stilla under mötet med grävlingen; klockan är fortfarande några minuter i fem.

Även om Frans-Michaels föräldrar nämns i början är de frånvarande under resten av boken. Det är precis som Nikolajeva (1998) säger: föräldrarnas frånvaro är själva förutsättningen för att handlingen skall bli möjlig. Frans-Michael hade troligen inte träffat grävlingen om hans mamma eller pappa varit med honom på vägen hem. Förmodligen hade grävlingen då valt ett annat barn än Frans-Michael att fråga efter vägen.

Efter att barnen i undersökningen föreslagit att boken borde vara indelad i kapitel försökte jag få varje kapitel att sluta med en liten "cliffhanger" (Nikolajeva, 1998). Redan ifrån början valde jag att låta Frans-Michael själv berätta sin historia även om den sortens berättande, enligt Nikolajeva (1998) är mindre vanligt i just barnböcker. Det kändes dock mest naturligt att låta honom själv berätta, eftersom han avslöjar sin hemlighet som ingen annan än han kan veta något om.

Frans-Michaels hemlighet blev efter barnens inflytande en fantasybok. Boken följer alla punkter som Alvåker/Boglind (1997) tar upp som gällande för fantasy: den innehåller två olika världar och en magisk passage världarna emellan. I boken förekommer talande djur och Frans-Michael får ett uppdrag som han måste genomföra. Tiden står stilla i den verkliga världen medan Frans-Michael befinner sig i den magiska. Det magiska föremål som Frans-Michael blir beroende av är förstas hans egen bok, som också fungerar som passage mellan världarna. Det enda som inte riktigt stämmer in på fantasygenren är att det inte råder någon direkt kamp mellan det goda och det onda, åtminstone inte någon konkret och påtaglig sådan. Hur det kom sig att Storfågels bok hamnat i den gulgröna sjön får man dock aldrig veta: kanske är det någon som slängt ned den där med flit?

Från början liknade *Frans-Michaels hemlighet* (version 1) mer en deckare än en fantasybok eftersom den då inte innehöll några dubbla världar, men däremot mycket spänning och mystik. Barnen i undersökningen härledde *Frans-Michaels hemlighet* (version 1) till Martin Widmarks bok *Frankensteinaren* som handlar om monsteragenten Nelly Rapp och som, enligt barnen, är mycket spännande.

5.3 Förslag till fortsatt forskning

För att vidareutveckla den här undersökningen skulle jag kunna tänka mig att belysa flera olika aspekter: För det första hade det varit intressant att gå ett steg längre och genomföra ännu en bearbetning av boken samt ännu ett lästillfälle med barnen, för att se hur jag ytterligare skulle kunna förbättra min bok. Självklart anser jag att min bok skulle kunna bli ännu bättre och det nya avsnittet i boken skulle kunna bearbetas ännu mer för att bli tydligare.

Undersökningen hade kunnat innefatta fler barn och därmed blivit ännu mer trovärdig. Det hade också varit intressant att genomföra en undersökning tillsammans med barn som inte gärna läser eller som har läs- och skrivsvårigheter. Hur hade resultatet av boken blivit då? Och hade dessa barn kunnat bli mer intresserade av läsning om de själva fick delta i att skriva en bok?

Det hade också varit intressant att undersöka genusaspekten: Vad hade hänt om jag enbart samtalat med flickor respektive pojkar? Hade förutsättningarna ändrats om huvudpersonen i min bok varit en flicka? Hade resultatet blivit detsamma om jag enbart samtalat med barn i samma ålder, det vill säga till exempel enbart med 7-åringar?

Vidare skulle jag kunna undersöka på vilket sätt jag skulle kunna använda mig av *Frans-Michaels hemlighet* i undervisningen. Jag skulle kunna studera barnens förmåga att med frågor, enligt Keene/Zimmermanns (1997, 2003) modell, gräva djupare i innehållet i min bok. Det vore spännande att se hur långt man kunde komma med hjälp av just den här boken och dess innehåll som ett temaarbete.

Det vore också intressant att någon gång få skriva en bok helt och hållet tillsammans med barn. Barnen skulle då få bestämma vilka personer som skulle vara med, vad som skulle hända och hur den skulle se ut rent formmässigt redan ifrån början.

Ett annat sätt att gå vidare vore att genomföra en kvantitativ undersökning av hur fler författare karaktäriserar bra barnböcker samt en undersökning som bygger vidare på Wåhlins/Asplund Carlssons (1994) stora rapport om vad barn helst läser och var de får tag i böcker.

I mitt förestående yrke som lärare kommer jag att göra allt jag kan för att inspirera och uppmuntra mina elever till att läsa. Jag vill, som jag nämnde i min inledning, vara en god förebild och leda barnen in i böckernas fantastiska värld på så många olika sätt som möjligt. Jag har förstått av de författare jag intervjuat att de gärna står till förfogande och kommer ut till skolor så ofta de kan för att bidra till att göra eleverna intresserade av böcker, och detta är ju en utmärkt resurs för oss lärare att ta till.

Vad vore världen utan böcker, frågar jag mig till sist? Författaren och journalisten Göran Hägg brukar säga att man kanske inte blir en *bättre* människa av att läsa böcker, men man blir åtminstone *mer* människa. Jag håller helt och fullt med honom och för att ytterligare svara på ovanstående fråga vill jag låna några rader ur ett tal av Lars Forssell:

Till de psykologer jag möter brukar jag säga: Ordiner era patienter en god bok någon gång. Det kan bota andliga krämpor och skänka överjordisk lycka. Skriv ut Pär Lagerkvist. Och till förkunnarna inom New Age-rörelsen säger jag: Läs en dikt av Ekelöf eller Södergran. De vistas på en högre nivå än alla flygande tefat. God skönlitteratur och poesi borde försäljas på apotek (Forssell, 1998 s. 11)

Jag ser med glädje fram emot att få komma ut i verkligheten och arbeta som lärare; det bästa med att vara lärare är ju trots allt att man får lov att "stjäla" bra arbetsmetoder och goda idéer ifrån allt och alla. Jag kommer definitivt att använda mig av den stora skönlitterära skatten för att få mina elever att bli vana och inbitna läsare som läser för sin egen skull, för sitt eget liv.

Litteraturförteckning

Litteratur:

Alvåker, Lena & Boglind, Ann (1997). *Magasinet – aktiviteter 1*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Alvåker, Lena & Boglind, Ann (1998). *Magasinet – aktiviteter 2*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Amborn, Helen & Hansson, Jan (2002). *Läsglädje i skolan – en bok om litteraturundervisning tillsammans med slukarålderns barn*. Stockholm: En bok för alla.

Forssell, Lars m.fl (1998). Tal av Akademiens direktör herr Forssell. I: Svenska Akademien (red.) *Tal och texter 20 december 1997*, Stockholm: Norstedts. S. 5-11.

Keene, Ellin Oliver & Zimmermann, Susan (1997, 2003). *Tankens mosaik*. Göteborg: Daidalos.

Kirby Dan & Liner Tom (1981). *Inside out – developmental strategies for teaching writing*. USA: Boynton/Cook Publishers Inc.

Kåreland, Lena (1994, 2001). *Möte med barnboken*. Stockholm: Natur och kultur.

Lindö, Rigmor (1998, 2002). *Det gränslösa språkrummet – Om barns tal- och skriftspråk i ett didaktiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Längsjö, Eva & Nilsson, Ingegerd (2004). *Läs- och skrivutveckling i skolan – Iakttagelser och reflektioner i anslutning till PIRLS*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Nikolajeva, Maria (1998, 2004). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2000). *Kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Skolverket & Fritzes.

Strömquist, Siv (1988). *Skrivprocessen*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Cai (1988). *Att ge mening åt skönlitteratur – om barns och ungdomars utveckling till läsare*. Lidköping: Universitetet i Lidköping.

Trost, Jan (1993, 2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vygotskij, Lev S (1995): *Fantasi och kreativitet i barndomen*, Daidalos, Göteborg

Wählin, Kristian & Asplund Carlsson, Maj (1994). *Barnens tre bibliotek – Läsning av fiktionsböcker i slukaråldern*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB.

Dagstidningar:

Malmström, Björn (2006). "Världens bästa skola?" ur Svenska Dagbladet 21 maj 2006.

Internet:

www.barnboksakademien.com – Barnboksakademins hemsida
www.barnensbibliotek.se/bokjuryn – hemsida för Barnens bibliotek
www.bibliotekskatalogen.uddevalla.se – Uddevalla stadsbiblioteks bibliotekskatalog
www.pisa.oecd.org – Hemsida för OECD (Organisation for economic cooperation and development)
www.sbi.kb.se – Svenska Barnboksinstitutets hemsida
www.svb.se – Svensk bokhandels hemsida

Referenslitteratur:

Dysthe, Olga m.fl (2002). *Skriva för att lära*. Lund: Studentlitteratur.

Kåreland, Lena (red) (2005). *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i förskola och skola*. Stockholm: Natur och kultur.

Nettervik, Ingrid (1994, 2002). *I barnbokens värld*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Svenska Språknämnden (2000). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Svenska språknämnden & Liber AB.

Litteratur som omnämns i undersökningen:

Lewis, C S (1959). *Häxan och lejonet*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Lindgren, Astrid (1973). *Allrakäraste syster*. Stockholm: Raben & Sjögren.

Rowling, J K (1999). *Harry Potter och de vises sten*. Stockholm: Tiden.

Tolkien, J R R (1959). *Sagan om ringen*. Stockholm: Pan.

Widmark, Martin (2005). *Frankensteinaren*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Film som omnämns i undersökningen:

Spielberg, Steven & Bluth, Don (1986). *Fievel – Resan till Amerika*. USA: Universal Pictures.

Frågor till barnen angående *Frans-Michaels hemlighet* version 1

1 Var det något som var bra med boken?

2 Var det något som inte var bra?

3 Var det något som var konstigt? Som var svårt att förstå?

Frågor till författare om barnböcker för 6-9-åringar.

1 Vad anser Du karaktäriserar en bra barnbok för 6-9-åringar? Vad kan den handla om? Hur skall formen/språket vara? Hur skall karaktärerna se ut? Bilder? Övrigt?

2 Behövs det fler barnböcker än de som redan finns? Varför skall jag skriva min bok?

3 Har Du något råd till mig som dels blivande lärare i svenska för yngre åldrar, dels debuterande barnboksförfattare?

4 Har du några tips på bra böcker för 6-9-åringar? Varför just dessa?

Ett stort och hjärtligt tack för att Du ville hjälpa mig!

Maria Olsson

Frågor till Jan Hansson – chef för SBI

1 Varför anser Du att det är viktigt att barn läser skönlitteratur?

2 Hur karaktäriseras en bra bok för åldrarna 6-9 år? Innehållet? Formen?

3 Har Du några tips på barnböcker för 6-9-åringar som Du själv tycker är bra? Varför just de böckerna?

4 Har Du något råd till mig som blivande lärare i svenska? Som debuterande barnboksförfattare?

5 Behövs det fler barnböcker? Varför skall jag skriva min bok?

6 Finns det något som Du *absolut inte* tycker att jag skall ha med i min bok? Något som är uttjatat?

Stort och hjärtligt tack för att Du tog av Din tid för att hjälpa mig!

Vänligen
Maria Olsson

Frågor till ett bokförlag

1 Hur bedömer Du/ni om en bok är bra nog att ges ut? Vilka kriterier skall den uppfylla?

2 Vem bestämmer kriterierna? Lektören/Förläggaren/Ledningen/Någon annan?

3 Finns det särskilda kriterier för handling/språk/bilder? Eller är det boken som helhet Du/ni bedömer?

4 Kan Du ge några exempel på barnböcker för åldrarna 6-9 år, utgivna av er, som det gått bra för? Varför tror Du att just de här böckerna blivit populära?

5 Vad är Ditt råd till mig som (eventuell) debuterande barnboksförfattare?

Hjärtligt tack för Din hjälp!

Maria Olsson

Frågor till barnen angående *Frans-Michaels hemlighet* version 2

1 Vad var bra med boken?

2 Vad var inte bra?

3 Var det något som var konstigt? Som fortfarande var svårt att förstå?

4 Var boken bättre eller sämre än förra gången?

Frans-Michaels hemlighet, version 1

Vill du veta min hemlighet?

Du måste lova att inte tala om den för någon.

Lovar du?

Bra. Du skall snart få veta min hemlighet. Men först vill du nog veta vem jag är?

Jag heter Frasse. Om vi skall vara noga så heter jag Frans-Michael. Fast ingen kallar mig så. Inte ens mamma och pappa. De kallar mig Frasse.

Jag och min familj bor i en lägenhet här i stan. Mamma Åsa jobbar på en bank. Pappa Jonas jobbar hemma vid sin dator. Min lillasyster heter Flora-Louise och är bara sex år. Själv är jag nio, snart tio faktiskt.

Men nu var det ju inte min familj vi skulle prata om. Du ville ju veta min hemlighet. Eller hur? Min hemlighet har att göra med när jag blev...

...en bokslukare. Ja, alltså inte en som *äter* böcker, utan en som älskar att *läsa* dem. Det hela hände på ett mycket ovanligt vis. Vill du veta hur det gick till när jag blev en bokslukare?

Klockan var några minuter i fem. Jag hade precis varit på fotbollsplanen med mina kompisar och skulle skynda mig hem för att äta middag. Det var då det hände.

Jag gick förbi en buske, som plötsligt började prassla och skaka. Först trodde jag bara att det var en katt eller något annat djur som smög omkring där inne. Men så plötsligt var det någon som sa:

– Ursäkta mig, min unge herre, men kan Ni möjligen visa mig vägen till biblioteket?

Jag vände mig om för att se vem det var. Men det var ingen där.

– Konstigt, tänkte jag och skulle precis gå vidare då samma röst upprepade:

– Ursäkta mig, min unge herre, men kan Ni möjligen visa mig vägen till biblioteket?

Då förstod jag att rösten kom inifrån busken. Vem kunde det vara som gömde sig där inne bland de taggiga grenarna? Jag blev nyfiken.

–Förlåt, sa jag, men jag kan tyvärr inte se dig för alla grenar. Vill du inte komma fram?

Då började busken skaka och röra på sig något förskräckligt och efter en kort stund tittade en liten svart nos fram. Och strax därefter en stor...

... livs levande grävling.

– Min käre herre, det verkar som om jag gått vilse, sa grävlingen och borstade av sig lite jord. Vill Ni hjälpa mig?

Som du förstår blev jag väldigt förvånad. Jag hade aldrig sett en riktig grävling förut. Särskilt inte en med portfölj och slips. Men det som förvånade mig mest var nog att grävlingen kunde tala.

– Biblioteket ligger precis där borta, Herr Grävling, sa jag med darr på rösten. Jag skall erkänna att jag var lite rädd till en början.

– Nej, svarade han, jag heter Herr Muffelbuffeltuff. Inte Herr Grävling. Per Muffelbuffeltuff för att vara exakt.

– Okej, herr Muff...ins...eerh? sa jag. Förlåt.

– Nåja, tänk inte mer på det, sa Herr Muffelbuffeltuff och började gå emot biblioteket.

Trots att jag var lite rädd bestämde jag mig genast för att följa efter honom. Jag var väldigt nyfiken på vad en grävling skulle kunna göra på ett bibliotek. En grävling kan väl ändå inte läsa? Eller vad tror du?

Jag var också nyfiken på vad andra människor skulle säga när de fick se grävlingen.

Det konstiga var bara att ingen verkade se honom. Han gick rakt in på biblioteket, förbi flera människor, utan att någon ens lyfte på ögonbrynen.

– Konstigt, tänkte jag, bibliotekarien tittade rakt på honom. Men hon brydde sig inte alls. Är det vanligt att grävlingar besöker bibliotek? Grävlingar med portfölj och slips?

Jag var tvungen att ta reda på vad den underlige grävlingen tänkte göra.

Herr Muffelbuffeltuff gick med bestämda steg fram till en av hyllorna och tog ned en bok. Jag gömde mig bakom en annan hylla så att han inte skulle se mig.

Herr Muffelbuffeltuff verkade stå och småprata för sig själv medan han bläddrade i boken:

– Ja, men **åh så bra**. Hmm...**utmärkt**, mumlade han och skrockade. **Den här** får det bli! Underbart!

Han letade vidare bland böckerna och tog med sig fler och fler:
–Och **den här!** Åh, **den** har jag letat så efter...**bra, bra, utmärkt!** fortsatte han.

Jag hade inte varit på biblioteket på länge. Mamma och pappa brukade gå hit med mig när jag var liten, men nu hade jag ju vuxit ifrån att läsa böcker. Jag var ju ändå nio år. Snart tio.

Men jag var så nyfiken på grävlingen att jag höll på att spricka. Vad var det för böcker han tagit? Och vad skulle han göra med dem? Varför hade han portfölj och slips? Och kunde en grävling verkligen läsa?

Herr Muffelbuffeltuff gick omkring länge ibland bokhyllorna och plockade till sig ännu fler böcker. Jag smög efter honom hela tiden, och han verkade inte lägga märke till mig. Han fortsatte att mumla en massa obegripliga saker för sig själv:

– Där är ju **den** boken. Ja, **den här** läste jag om på kultursidan häromdagen. Åh, **Strindberg!** Finemang, en klassiker... ja, det må jag säga...

Till slut hade han så många böcker att han nästan inte kunde bära dem. Han gick fram till en automat och stoppade in något som måste ha varit ett lånekort. Sedan lade han ned alla böckerna i sin portfölj.

Jag trodde aldrig att de skulle få plats, men portföljen var visst större än jag kunde ana.

– Det här var det konstigaste, tänkte jag när jag gick efter honom ut genom porten. Jag måste följa efter...

Herr Muffelbuffeltuff satte sig på en liten parkbänk precis utanför biblioteket.

Han tog upp en bok ur portföljen och började läsa. Under tiden vågade jag mig fram till honom och satte mig bredvid honom på bänken. Han märkte det inte ens.

– Herr eh....Muffelfuff? sa jag
– Tyst, jag läser! sa han och skrattade sedan högt åt någonting i boken:
HAHAHA!

Jag hoppade till av hans höga röst, men hade bestämt mig för att fråga vidare:

– Jag undrar bara, fortsatte jag, vad läser du?
– Åh, vad som helst! Böcker, böcker, böcker! Sa Herr Muffelbuffeltuff utan att lyfta blicken ifrån boken.

– Men, kan grävlingar läsa? För du är väl en... grävling? frågade jag.
– Självklart! svarade han. Självklart kan grävlingar läsa. De flesta grävlingar har bara inte förstått poängen med att läsa.

– Men det har du? frågade jag.

Nu tittade han på mig med sina stora mörkbruna ögon och sa:

– Ja, har inte du det? Förstått poängen med att läsa?
– Tja, sa jag. Jag vet inte. Fröken i skolan blir glad när jag läser och...
– Men du då? avbröt han, brukar inte du öppna en bok och läsa fantastiska sagor och historier? Drömma dig bort, önska att du var med? sa Herr Muffelbuffeltuff med ett stort leende på läpparna och någonting drömskt i blicken.
– Nja, tvekade jag, jo, förr när mamma och pappa läste för mig kanske... Men nu är jag för stor för böcker!

Grävlingen burrade upp sig och tappade sin hatt av förvåning.
– FÖR STOR? ÄR DU INTE RIKTIGT KLOK? Skrek Herr Muffelbuffeltuff så att hela parkbänken skakade. MAN BLIR ALDRIG FÖR STOR! Trams!

Herr Muffelbuffeltuff tog upp sin portfölj och letade bland böckerna. Nu mumlade han igen:

– Nej, kanske inte den... men... jo, DEN HÄR! sa han och gav mig en bok.

Jag läste på framsidan: ”*Frans-Michaels hemlighet*” stod det. Jag trodde inte mina ögon. Fanns det en bok som hette så? Det borde jag väl ha vetat i så fall...

Jag öppnade boken och började läsa och i samma stund var jag som förtrollad. Det var som om hela gräsmattan runtomkring parkbänken började sväva och glittra. Och himlen blev alldeles röd.

Boken i min hand glimmade som guld, och när jag läste blev jag alldeles varm.

Boken var helt underbar. Den var spännande, rolig och mystisk på samma gång.

Och det bästa av allt var att den handlade om mig! Om saker som jag bara har drömt om. Medan jag läste, läste boken mig. Det var som om boken visste precis allt om mig. Alla mina hemligheter.

I flera veckor, timmar och månader satt jag och Herr Muffelbuffeltuff på parkbänken, under den röda himlen, och läste. Båda två skrattade vi och mumlade för oss själva medan vi läste. Vi sa inget till varandra. Det behövdes inte.

– Nej, nu måste jag tyvärr skynda mig, sa Herr Muffelbuffeltuff plötsligt och packade ned sina böcker i portföljen. Förtrollningen bröts så fort jag slutade läsa. Gräset blev som vanligt igen, och himlen blev blå.

– Kom ihåg, min herre, man blir **aldrig** för stor! sa Herr Muffelbuffeltuff med en blinkning. Och på ett ögonblick var han försvunnen, med böcker, portfölj och slips och allt. Kvar satt jag. Med boken i mitt knä.

Jag kände mig plötsligt lite yr. Vad var det egentligen som hade hänt? Var allt bara en dröm? Jag var osäker.

Jag öppnade boken igen, och genast förtrollades gräset till svävande glitter och himlen blev röd. Det var ingen dröm. Jag kunde när som helst öppna boken och vara som i ett annat land.

Jag tittade på klockan. Snart fem...

Innan jag gick hem kände jag mig tvungen att gå in på biblioteket för att låna några böcker.

Den snälla bibliotekarien gav mig ett eget lånekort. När jag tittade på kortet hände något underligt. Det var som om det glittrade till i min hand. Och då såg jag honom. Där var han. Herr Muffelbuffeltuff. På lånekortet...

Nu vet du hur det gick till när jag blev en bokslukare.

Men du kommer väl ihåg vad du lovat?

Hur det hela gick till är din och min hemlighet nu. Du får inte berätta för någon om mitt möte med Herr Muffelbuffeltuff.

Och förresten, vem skulle tro dig?

Bilaga 7 *Frans-Michaels hemlighet* version 2 med bilder finns i arkivet på Göteborgs universitet.

- 1 Boken ger oss underhållning och spänning. Den kan få oss att skratta och gråta. Den kan trösta och visa oss nya möjligheter.
- 2 Boken hjälper oss att utveckla vårt språk och vårt ordförråd.
- 3 Boken stimulerar fantasin och övar oss i att skapa inre bilder.
- 4 En bra barnbok håller för att läsas högt så att både barn och vuxna har glädje av den. Den blir en brygga mellan generationerna.
- 5 Boken kan väcka nya frågor som engagerar och ger oss något att tänka vidare på.
- 6 Boken ger oss nya idéer, den vidgar vårt medvetande om vår värld.
- 7 Boken ger oss kunskap om andra länder och andra sätt att leva, om natur, teknik, historia och allt mellan himmel och jord som vi kan vilja veta mer om.
- 8 Boken tränar vår förmåga till medkänsla. Den ger oss möjlighet att sätta oss in i andras situation och känsloliv.
- 9 Boken får oss att fundera över vad som är rätt eller fel, gott eller ont.
- 10 Boken kan förklara verkligheten och hjälpa oss att förstå sammanhang.
- 11 Boken kan visa att det inte alltid finns bara ett svar på en fråga, att det mesta kan ses från olika håll.
- 12 Boken hjälper oss att förstå oss själva. Det stärker vår självkänsla att upptäcka att det finns andra som tänker och känner likadant som vi.
- 13 Boken hjälper oss att förstå att vi också är olika. Att läsa böcker av författare från olika tider och kulturer ökar toleransen och hjälper till att motverka fördomar.
- 14 Boken ger sällskap när vi är ensamma. Den är lätt att ta med och den kan läsas var som helst, Man kan låna den gratis på biblioteket.
- 15 Boken är en del av kulturarvet.
Den ger oss gemensamma läsoplevelser och gemensamma referensramar.
- 16 Barnboken ger arbete åt en massa människor; författare, tecknare, redaktörer, tryckare, formgivare, korrekturläsare, fotografer, förläggare, bibliotekarier, bokhandlare m.fl.
Den bidrar till ett rikt kulturliv och är en viktig kulturell exportvara som gör vårt land känt utomlands.
- 17 Barnboken är det första mötet med litteraturen - en oändlig värld som räcker livet ut.

**Lista över de tio mest utlånade barn- och ungdomsböckerna på
Uddevalla Stadsbibliotek april 2006**

Barn- och ungdomsböcker

1.	Widmark, Martin	Tidningsmysteriet
2.	Widmark, Martin	Skolmysteriet
3.	Landström, Olof	Bu och Bä på sjön
4.	Bergström, Gunilla	Näpp! Sa Alfons Åberg
5.	Widmark, Martin	Tågmysteriet
6.	Landström, Lena	Bu och Bä får besök
7.	Bergström, Gunilla	Osynligt med Alfons
8.	Widmark, Martin	Trollkarlarna från Wittenberg
9.	Widmark, Martin	Hotellmysteriet
10.	Wieslander, Jujja	Mamma Mu får ett sår

Vinnare i Bokjuryn 2005 tio-i-topp

Bilaga 10

7-9 år

1. Widmark/Willis, *Tidningsmysteriet*
2. Widmark/Alvner, *Trollkarlarna från Wittenberg*
3. Halvarsson, *Fräs och snöstormen*
4. Gissy/Jacobsson, *Vem stal kungens medaljong*
5. Black/Diterlizzi, *Järnträdet* (Spiderwick 4)
6. Åkerblom, *Inez och spökhuset*
7. Hallberg, *Isgalopp*
8. Voors, *Mamman som tjatade så att hon dog*
9. Lidbeck/Adbåge, *När Johan vaknar en morgon är han stark*
10. Stafelt, *Väldboken*

0-6 år

1. Lööf, *Pelle i djungeln*
2. Lindenbaum, *När Åkes mamma glömde bort*
3. Bergström/Samuelsson, *Snurran och fjärrkontrollen*
4. Sindt/Lindström, *Raggarråttan Robert*
5. Grey, *Superhjältemannen*
6. Halling/Eriksson, *Det var tur! ; Det var synd*
7. Edvall/Gimbergson, *Kaninen som hade tappat bort sin pappa*
8. Eriksson, *Mitt rosa liv*
9. Ljungqvist/Egerkrans, *Taggträds-Tim*
10. Krapu/Nygård Holgersson, *Lille Ville*

(www.barnensbibliotek.se/Bokjuryn2005/dokument/Vinnare)

Förra månadens placering inom parentes, antal månader på listan efter förlagsnamnet. Listorna bygger på uppgifter från cirka 300

bokhandlar och varuhus. Källa: www.svb.se: Svensk Bokhandels hemsida juni 2006

Barn- och ungdomslitteratur juni 2006

1. (3) Vargbröder – havets fångar – Michelle Paver, Semic (1)
2. (1) Skolmysteriet – Martin Widmark, Bonnier Carlsen (2)
3. (4) Den silvriga barnkammarboken, Bonnier Carlsen (20)
4. (–) Alfons och soldatpappan – Gunilla Bergström, Rabén & Sjögren (–)
5. (2) Mamma Mu får ett sår – Jujja Wieslander, Natur och Kultur (2)
6. (–) Min morbror trollkarlen – CS Lewis, Bonnier Carlsen (1)
7. (6) Den äldste – Christopher Paolini, Bonnier Carlsen (3)
8. (–) Vargbröder – Michelle Paver, Semic (–)
9. (5) Bu och Bä får besök – Lena Landström, Rabén & Sjögren (1)
10. (–) Stora varförboken – Françoise de Guibert, Rabén & Sjögren (–)

Barn- och ungdomslitteratur maj 2006

- 1 (10) Skolmysteriet - Martin Widmark, Bonnier Carlsen (1)
- 2 (3) Mamma Mu får ett sår - Jujja Wieslander, Natur och Kultur (1)
- 3 (-) Vargbröder: havets fångar - Michelle Paver, Semic (-)
- 4 (2) Den silvriga barnkammarboken - Bonnier Carlsen (19)
- 5 (-) Bu och Bä får besök - Lena Landström, Rabén & Sjögren (-)
- 6 (1) Den äldste- Christopher Paolini, Bonnier Carlsen (2)
- 7 (4) Harry Potter och Halvblodsprinsen - J.K. Rowling, Tiden (5)
- 8 (-) Hotet från himlen - Anthony Horowitz, Bonnier Carlsen (-)
- 9 (-) Antikvariat Blå Spegeln - Martin Widmark, Bonnier Carlsen (-)
- 10 (-) Barbapapas träd - Annette Tison/Talus Taylor, Damm (-)

Barn- och ungdomslitteratur april 2006

- 1 (1) Den äldste - Christopher Paolini, Bonnier Carlsen (1)
- 2 (2) Den silvriga barnkammarboken, Bonnier Carlsen (18)
- 3 (-) Mamma Mu får ett sår - Jujja Wieslander, Natur och Kultur (-)
- 4 (3) Harry Potter och Halvblodsprinsen - J.K. Rowling, Tiden (4)
- 5 (4) Eragon - Christopher Paolini, Bonnier Carlsen (5)
- 6 (5) Pelle och Farbror Ottos uppfinning - Jan Lööf, Bonnier Carlsen (1)
- 7 (4) Dagboken - Laura Trenter, Tiden (4)
- 8 (-) Ta fast Fabian - Jan Lööf, Bonnier Carlsen (-)
- 9 (-) Stora traktorn - Kay Barnes, Läsförlaget (-)
- 10 (-) Skolmysteriet - Martin Widmark, Bonnier Carlsen

Barn- och ungdomslitteratur totalt 2005

1. Harry Potter och Halvblodsprinsen - J.K. Rowling, Tiden
2. Den silvriga barnkammarboken, Bonnier Carlsen
3. Dagboken - Laura Trenter, Tiden
4. Systrar i jeans - tredje sommaren - Ann Brashares, Bonnier Carlsen
5. Livet enligt Rosa och en kille som heter Ville - Johan Unenge/Måns Gahrton, Bonnier Carlsen
6. Tidningsmysteriet - Martin Widmark, Bonnier Carlsen
7. Sune och syster vampyr - Anders Jacobsson/Sören Olsson, Rabén & Sjögren
8. Kalle och chokladfabriken - Roald Dahl, Tiden
9. Det lysande ögat - Laura Trenter, Tiden
10. Tågmysteriet - Martin Widmark, Bonnier Carlsen